

STM 1969

Svenska samfundet för musikforskning 50 år (1919-1968)

Av Ingmar Bengtsson

© Denna text får ej mångfaldigas eller ytterligare publiceras utan tillstånd från författaren.

Upphovsrätten till de enskilda artiklarna ägs av resp. författare och Svenska samfundet för musikforskning. Enligt svensk lagstiftning är alla slags citat tillåtna inom ramen för en vetenskaplig eller kritisk framställning utan att upphovsrättsinnehavaren behöver tillfrågas. Det är också tillåtet att göra en kopia av enskilda artiklar för personligt bruk. Däremot är det inte tillåtet att kopiera hela databasen.

Svenska samfundet för musikforskning 50 år (1919-1968)

Av Ingmar Bengtsson

Inledning

Den akademiska disciplin, som i vårt land omväxlande benämnts musikhistoria med musikteori, musikforskning och musikvetenskap, har som bekant en kort historia för Sveriges del. Dess tillvaro i anknytning till ett universitet är 1969 nog räknat sextioårig, men den första och alltså enda lärostolen i ämnet inrättades så sent som 1947. Långa tider har ämnet existerat under ytterligt knappa omständigheter. Först under 1960-talet har departement och andra högre myndigheter börjat få upp ögonen för nödvändigheten att förstärka den akademiska grundutbildningen i musikvetenskap i Sverige. Under samma tid har emellertid forskningens behov inom humaniora negligerats, och ännu vid 60-talets slut ter sig planerna för utbyggnaderna av ämnet ovissa.

Mot denna för svenska musikforskare välkända bakgrund framstår *Svenska samfundet för musikforskning* med dess årligen utkommande tidskrift som en både märklig och ur forskningens synvinkel central företeelse i 1900-talets svenska musikodling. Märklig emedan bådaderna kunde grundas så tidigt som 1919 och sedermera kunnat fortleva utan avbrott. Central genom de kontakter mellan musikvetenskapligt inriktade och intresserade personer, som därigenom skapats, och — framför allt — genom det forum för musikvetenskapliga studier, som *Svensk tidskrift för musikforskning (STM)* under femtio år erbjudit. Utgivningen av tidskriften har visserligen aldrig på allvar äventyrats under tider av krig och andra genomgripande politiska omvälvningar. Ändå måste det anses vara ett anmärkningsvärt faktum att Sverige i STM har en av Europas, ja världens äldsta intill idag kontinuerligt utgivna musikvetenskapliga facktidskrifter.

Samfundets och tidskriftens femtioåriga tillvaro skall i denna uppsats bli föremål för en historisk överblick. En sådan kan utformas på många sätt. En ytterlighet vore att utesluta begränsa sig till samfundsangelägenheter; en annan vore att skriva svensk musikforsknings historia under femtio år med utblickar på dess relationer till andra samtida händelser i musikodlingen inom och utom landet. Det förra kunde ske på rätt begränsat utrymme, men skulle bli ganska torftig läsning. Den sistnämnda uppgiften är i gengäld anspråksfull, skulle förutsätta långvariga specialundersökningar och kräva betydligt större utrymme än en tidskriftsuppsats; dessutom utgör året 1919 — trots samfundets tillkomst — knappast en av de självklart viktigaste milstolparna i den svenska musikforskningens kronologi.

I den följande framställningen har jag sökt att gå en medelväg. Jag har sett som min uppgift att översiktligt teckna huvuddragen av samfundets historia och samtidigt att ge teckningen en smula relief genom att markera vissa andra händelser och företeelser på musik-

kulturens område — särskilt beträffande publikationsverksamhet — som synes ha samband med samfundet, dess tidskrift och svensk musikforskning i övrigt samt med de personer, som stått i spetsen för dessa verksamheter.

Valen av sådana sidoblickar har måst begränsas av rena utrymmesskäl. Men också fränsett detta yttre tvång kan de säkerligen i många stycken te sig tillfälliga och subjektiva. Vidare bör förutskickas att belysningen av orsakssamband bakom somliga händelser måhända blivit svagare än somliga läsare hade önskat. Skälen härtill är av flera slag. På några punkter har det helt enkelt varit svårt eller omöjligt att på tillgänglig förberedelsestid få fram primärmaterial, ens i form av muntliga rapporter av dem »som var med då». På andra punkter har det befunnits inte blott onödigt utan olämpligt — bl. a. med hänsyn till alltjämt levande personer — att gräva i detaljer; överhuvud taget har författaren medvetet ägnat ringa uppmärksamhet åt de (f. ö. fåtaliga) personmotsättningar, som figurerat i samfundets historia, annat än där de varit uttryck för åsiktsklyvningar av saklig, m. a. o. musikvetenskaplig räckvidd.

Huvudvikten har lagts vid samfundets förhistoria och tillkomst samt dess verksamhet och förändringar i denna, vidare vid de ledande personerna och idéerna. Att åtskilliga hänvisningar till innehållet i tidskriften blivit oundvikliga ligger i sakens natur; dessa har dock begränsats till ett minimum. För kompletterande upplysningar hänvisas läsaren till det 1969 utgivna registret över Svensk tidskrift för musikforskning 1919-1968.

Vad källmaterialet beträffar har samfundets eget arkiv utgjort den givna grundvalen.¹

*

I sin artikel »Tobias Norlind och svensk musikhistorisk forskning» (STM 1929, s. 5-30) i anledning av Norlinds femtioårsdag har Carl-Allan Moberg gjort ett utkast till en historik över svensk musikforskning fram till 1920-talet. Beträffande situationen omkring sekelskiftet 1900 har han föga positivt att säga. Pietismens konstfientlighet, »romantikens missförstådda (!) sneglande på folkvisan», den dåliga musikundervisningen och över huvud taget bristen på »en fast plattform, på s. a. s. officiellt stöd» åberopas som orsaker till »att musikdilettantismen i dess mest osympatiska form kunnat få spela en så stor roll i vårt land. *Den har aldrig behövt frukta mothugg men däremot utan kontroll och ansvar tillåtit kritisera och klandra efter behag*» (kursiveringen original). Vad musikforskningen beträffar ser Moberg få ljuspunkter: »Vid denna tid voro Karl Valentin och Adolf Lindgren de enda vetenskapligt skolade företrädarna för musikforskningen i Sverige.» Han citerar även Peterson-Bergers lilla skrift »Svensk musikkultur» (1911), där denne efterlyser universitetsutbildning i »musikhörande (formanalys) och musikvetande (teori och musikhistoria)» och profeterar: »Jag vågar icke sträcka mina fantasier över detta tema ända till inrättandet av en professur i praktisk och teoretisk musikvetenskap, men min innersta övertygelse är att om åtminstone en del av de penningar,

¹ Svenska samfundets för musikforskning handlingar (f. n. förvarade vid Svenskt musikhistoriskt arkiv) omfattar protokollserier för såväl ortsgrupp Stockholm av I.M.G. under 1910-talet som för samfundet från 1919 jämte årsberättelser, räkenskaper, viss korrespondens m. m. Tyvärr finns vissa luckor, varom mera nedan.

Källmaterialet har i begränsad utsträckning kompletterats med intervjuer, privat korrespondens och dagboksanteckningar. Senhösten 1967 hade jag planerat särskilda intervjuer med fil. dr Einar Sundström, som förklarat sig villig att berätta minnen från samfundets tidigare historia. Vid jul-tiden kom vi överens om att detta skulle ske direkt efter trettondagshelgen 1968 — den 7 januari gick Sundström ur tiden.

För värdefull granskning av manuskriptet till historiken tackar jag Axel Helmer, Kerstin Linder, Carl-Allan Moberg och Bo Wallner.

som nu utdelas av akademien som understöd åt akademivänliga kompositörer, användes på detta sätt, skulle landet få tio- och hundrafalt mera nytta av dem.» Början av den följande satsen, »ty i bildningens tecken måste hela den strid föras, som skall bringa den svenska musiken till blomning . . .» har av Moberg kursiverats och anges utsäga »hela hemligheten med vår svenska musikkultur. Vad vi sakna är ingalunda musikbegåvningar men väl något annat . . .»

Därefter skildras den unge Norlinds energiska framträdande vid sekelskiftet. Just när Internationale Musikgesellschaft (I.M.G.) grundades 1899 »befann sig Norlind, som var en student på 20 år, i Berlin, där han åtnjöt undervisning av bl. a. en av Sällskapets stiftare, professor Oskar Fleischer. Norlind blev från första början knuten vid detta och en flitig medarbetare i dess förnämliga organ *Sammelbände der Internationalen Musik-Gesellschaft*. År 1901 utkom Svensk musikhistoria av den då 22-åriga ynglingen. Strax därefter valdes Norlind till sekreterare i den svenska sektionen av Sällskapet, i vars flesta specialkommissioner han var ledamot, t. ex. för musikbibliografi (han skrev 1901 i Svensk musiktidning 'Källorna till den svenska musikens historia') och utgivande av handskrifter rörande medeltidsmusik osv. Docenturen i litteratur- och musikhistoria vid Lunds universitet 1909 blev en bekräftelse på de vunna framgångarna.»

Efter Adolf Lindgrens bortgång 1905 skulle med andra ord Valentin och Norlind kunna betraktas som de främsta företrädarna för musikforskning i landet. De var dock långtifrån ensamma. I själva verket utmärktes 1800-talets sista tredjedel och tiden kring sekelskiftet av en anmärkningsvärd produktivitet på musikhistoriskt område. Inte minst gäller detta den drygt trettioåriga period (1881-1913), då den viktiga och innehållsrika Svensk Musiktidning (SM) utkom. SM:s upphörande skapade i själva verket en bristsituation ifråga om svensk periodisk musiklitteratur, som säkerligen bidragit till att göra uppslaget om en ny tidskrift — helst förenande ZIMG:s och SIMG:s syften (se nedan) — särskilt angeläget och lockande.

Redan 1860-talet framstår som en tid av plötsligt ökad aktivitet. Då utkom t. ex. Baucks och Mankells handböcker, Höijers musiklexikon, Dahlgrens kända Förteckning öfver svenska skådespel . . ., Piscators lilla avhandling om musiken på Gustaf III:s tid, ett antal musikteoretiska skrifter och den första svenska översättningen av O. Jahns stora Mozartbiografi. En viktig publikation är också K. Musikaliska akademins handlingar 1865-73. Något tidigare hade värdefullt stoff presenterats i Ny tidning för musik (1854-57) och i Tidning för Theater och musik (1859).

Under 1870-talet kom bl. a. Baucks Musikaliskt real-lexikon, Cronhamns anteckningar om Musikaliska akademien 1771-1871, avhandlingar berörande musikalska ämnen av C. A. Forssman och C.-J. Fahlcrantz, A. M. Möllers dissertation om »Principerna för normal klangfärg och klangförväntskap» (Lund), A. Lindgrens kritiska Wagner-studie, ett par av G. E. Klemmings viktigaste bibliografiska arbeten m. m.

Från och med 1881 ökar produktionen väsentligt. Endast de viktigaste författarnamnen kan här anges: A. Lindgren, J. Bagge, J. Flodmark, C. R. Nyblom, G. A. Feuk och N. P. Ödman. 1885 disputerade Valentin (i Leipzig) på sina Studien über die schwedischen Volksmelodien. Utöver dessa författare tillkommer under det något mindre produktiva 1890-talet namn som J. Svanberg, F. Hedberg, W. Berg och — 1899 — T. Norlind.

Vid och strax efter sekelskiftet börjar nya syften och inriktningar göra sig märkbara. Utöver skrifter av ungefär samma typ som tidigare och de käll-bibliografier, som Norlind tar initiativ till, bör noteras tillkomsten av översiktsframställningar för undervisningens och

allmänhetens bruk (Valentins Populär allmän musikhistoria 1900, Norlinds Svensk musikhistoria 1901) samt av populärt hållna musikerbiografier (t.ex. av Lina Lagerbielcke) — symptom på att en ny, musikintresserad läsekrets börjat växa fram. För första gången blir svensk musikhistoria också uppmärksammas utomlands (genom W. Niemanns skrifter från 1903/04 och 1906).

Under 1900-talets två första decennier finns flera kvalificerade vetenskapliga undersökningar att notera. En särställning intar här — vid sidan av arbeten som spanjoren R. Mitjanas betydelsefulla UUB-katalog, Preben Nodermanns Studier i svensk hymnologi (1911) och Patrik Vretblads Romanmonografi (1914) — Tobias Norlinds skrifter alltifrån de tidiga SIMG-bidragen och SM-serien om »Källorna till svenska musikens historia» över avhandlingen om latinska skolsånger (Lund 1909) till första upplagan av Allmänt musiklexikon 1-2, 1916. Även andra intressanta ansatser gjordes både inom och utom SM (ej minst av A. Lindgren), t.ex. i form av musikerbiografier och verkförteckningar. Åtskilliga av dessa aktiviteter hör till samfundets förutsättningar och grogrund.

Samfundets förhistoria och grundande

Måndagen den 28 februari 1910 bildades vid ett sammanträde i Stockholm en »Ortsgrupp Stockholm» av *Internationale Musikgesellschaft* (I.M.G.). Närvarande vid detta tillfälle var »Hrr Richard Andersson, André, Granér, Hennerberg, Hägg, Morales, Roth, Sandberg, Vretblad, hvarjämte Dr Valentin infunnit sig såsom representant för Kungl. Musikaliska Akademien.»² Karl Valentin ledde förhandlingarna, och C. F. Hennerberg redogjorde för »de förberedande förhandlingar, som föregått det konstituerande sammanträdet». Ett stadgeförlag av herrar Hennerberg och Ansgar Roth framlades och godkändes. Vid samma tillfälle valdes Valentin till ordförande, Roth till sekreterare, Hennerberg till vice ordförande, Olallo Morales till vice sekreterare och Oscar Sandberg till skattmästare. »Övriga ledamöter» blev herrar Richard Andersson, Harald André, Gustaf Hägg och Patrik Vretblad. Vid sidan av föreningsärendena uppläste dr Valentin ett musikbibliografiskt referat om Ludvig Norman och Adolf Fredrik Lindblad. Så tedde sig den sammankomst vintern 1910, som måste betraktas som den första upprinnelsen till Svenska samfundet för musikkforskning.

Den internationella moderorganisationen I.M.G. hade grundats 1899 av Oscar Fleischer m. fl. i Berlin och verkade till första världskrigets utbrott.³ Dess verksamhet bedrevs inom en mycket fast organisation, som förutom nationella samman slutningar och »ortsgrupper» omfattade särskilda vetenskapliga »sektioner» och anordnade internationella kongresser.⁴ I.M.G. utgav som bekant två tidskrifter, dels månatligen *Zeitschrift der I.M.G.* (ZIMG) med inriktning på bl. a. aktuellt musikk liv, dels *Sammelbände der I.M.G.* (SIMG) med vetenskapliga bidrag. Både I.M.G:s organisationsform och dess båda periodiska publikationer har spelat en väsentlig roll som förebilder för det svenska samfundet.

² Svenska samfundets för musikkforskning handlingar, Protokollsvolym 1910-19. Övriga citat i det följande ur samfundets handlingar härrör från handlingarna i detta arkiv där annat inte särskilt anmärks.

³ Om I.M.G. och dess organisation ges utförliga upplysningar bl. a. i Grove's Dictionary of Music.

⁴ I.M.G:s internationella kongresser ägde rum i Leipzig 1904, Basel 1906, Wien 1909, London 1911 och Paris 1914.

Av bevarad korrespondens från 1909/10 framgår att dåvarande bibliotekarien (sedan 1908) vid Musikaliska akademien C. F. Hennerberg måste betraktas som den egentlige initiativtagaren till den stockholmska ortsgruppens bildande; själv hade han varit medlem av I.M.G. sedan 1907. »Internationella musiksällskapetets Stockholmsafdelning», som den också kallades, fick snabbt fotfäste. Första året hade den 31 medlemmar, fyra år senare omkring 40. Gruppen hade sammankomster ett par tre gånger om året, varvid någon eller några medlemmar höll föredrag.⁵

Om verksamhetens ändamål utsäger stadgarna ingenting annat än att gruppen är sammansatt av »för föreningens syfte intresserade personer». Härvidlag kunde man nämligen direkt hänvisa till moderorganisationens stadgar, där det heter: »Der Zweck der I.M.G. ist, der musikwissenschaftlichen Forschung und damit der Vertiefung des musikalischen Lebens durch Austausch der wissenschaftlichen Errungenschaften im internationalen Verkehre zu dienen. Sie schliesst zu diesem Ziele die Vertreter und Freunde der Musikwissenschaft in festen Verbänden zusammen.»⁶ Stort intresse tilldrar sig i detta sammanhang de förslag, som vid de första sammankomsterna framlades av vice ordföranden Hennerberg. Redan vid gruppens andra sammankomst (30 maj 1910) dryftades hans uppslag om »bildandet af särskilda föreningar för utgifvande af framstående svenska kompositörers verk» med tillägget »särskildt äldre svenska kompositörers arbeten». Följande år framhöll Hennerberg »önskvärdheten af att genom insamlande af biografiskt material rörande hädangångna svenska kompositörer och tillvaratagande af i bibliotek icke förvarad äldre svensk musiklitteratur i tryck och i handskrift befrämja musikkhistorisk och musikteoretisk forskning». Kort därpå tog han upp frågan om »bildande av komponistföreningar». Sistnämnda idé förverkligades sju år senare när Föreningen Svenska Tonsättare bildades; realiserandet av de båda andra uppslagen skulle som bekant dröja väsentligt längre.

Hösten 1914 erhöll ortsgruppen ett handbrev från dr Oscar von Hase i I.M.G.-presidiet »med tillkännagifvande om sällskapetets upplösning, som icke försiggått i stadgeenlig ordning, utan betingats af den politiska situationen». Den omedelbara reaktionen i Stockholm blev att ortsgruppen om möjligt önskade fortsätta verksamheten i den svenska avdelningen, »eventuellt under annat namn». Efter det möte den 2 november 1914, då meddelandet från I.M.G. behandlades, förde emellertid även »ortsgrupp Stockholm» en tynande tillvaro. Från åren 1915-1919 finns blott två sammankomster registrerade, av vilka den andra innebar gruppens upplösning. Dessa möten utgör viktiga led i samfundets förhistoria.

Vid båda tillfällena stod nämligen »frågan om landssektionens och ortsgruppens omorganisation» främst på dagordningen. Till mötet den 25 september 1915 hade utsetts en särskild stadgekommitté, bestående av herrar Hennerberg, Sandberg, Sundström, Hjalmar Berwald och Fryklöf, vilka denna dag avgav två stadgeför-

⁵ Bl. a. talade Hennerberg om orgelfragment från 1300-talet på Gotland, Sundström om A. N. von Höpken, Anrep-Nordin om Johan Bahr, Yngve Laurell om Tiréns fonograminspelningar av lappjojkar och afrikanska musikinstrument, Julius Rabe om »accidens»-problem i 1400- och 1500-talsmusik. I maj 1912 ägnades ett helt program åt Franz Berwald, varvid den nyligen återuppträckt pianokvartetten med blåsare spelades.

⁶ Exemplar av dessa stadgar bilagt sammanträdesprotokollet.

slag, nämligen »1° Förslag till stadgar för Svenska Samfundet för Musikforskning» och »2° Förslag till stadgar för Lokalföreningen *Stockholm* av Svenska Samfundet för Musikforskning». Ändamålsparagrafen i det förstnämnda av dessa förslag hade lydelsen: »Samfundet, vars ändamål är att väcka intresse för musikforskning särskilt rörande svenska förhållanden, är en avdelning av I.M.G.» Sammanslutningens namn — Svenska samfundet för musikforskning — som alltsedan dess bibehållits, är således en uppfinning av denna stadgekommitté från 1914/15.

De närmast följande händelserna är förknippade med de kontakter, som under 1910-talet börjat tagas mellan »Ortsgrupp Stockholm» och »Ortsgrupp Malmö-Lund» (eller »Sydsvenska gruppen av I.M.G.», som den ibland kallades). Samverkan mellan dem inleddes redan på senhösten 1911, då en »landssektion Sverige» upprättades med Valentin som ordförande, »Dr Norlindh» som sekreterare och med hrr C. Nordquist, R. Andersson och C. Claudius som övriga styrelseledamöter. Efter mötet i september 1915 begärde Stockholmsgruppen ett yttrande över de nya förslagen från den sydsvenska gruppen. Svaret, som är daterat den 12 november, är ett viktigt dokument. Där drages upp riktlinjer, som i många hänseenden blev bestämmande för den följande utvecklingen.

I den sydsvenska ortsgruppens skrivelse fastställs inledningsvis att olika uppfattningar råder (särskilt i Tyskland och England) om I.M.G:s fortsatta existens. Skäl anförs för att i detta oklara läge bilda ett »själfständigt sällskap för Sverige». Insiktsfullt belyses de härmed förknippade svårigheterna och de bekymmer man haft inom I.M.G. både med tillskapandet av ett »verkligt föreningslif» och med tidskrifterna, vilka man övervägt att slå samman till en. Därpå heter det:

Skulle nu ett svenskt sällskap draga nytta af den erfarenhet man vunnit på området i Tyskland, skulle väl det närmaste målet bli att få till stånd en tidskrift med tillgodo-seende af såväl konstnärernas önskan att få veta något om samtidens musiklif som de vetenskapligt intresserades önskan att få veta något af musikforskningens resultat. En sådan tidskrift kan, synes det oss, vinna en betydligt större läsekrets än en uteslutande facktid-skrift för musikforskare, hvilkas antal i Sverige för närvarande knappast torde ha nått upp till andra tiotalet. En allmän musikalisk tidskrift grundad och ledd af ett sällskap för endast denna uppgift torde fylla en verklig lucka i den svenska litteraturen och bereda väg för en grundligare och allvarligare kunskap om vårt svenska musikaliska kulturlif.

Slutligen uttrycks skepsis mot att tonvikten lägges vid ortsgruppsmöten och kongresser med hänvisning till att inte ens »den tyska musikforskningen besitter den nödiga mognaden att uppehålla ett musikhistoriskt sällskap» med sådana huvudsyften. I stället skjuts tanken på en tidskrift kraftfullt i förgrunden: »Det skulle bli vår lifliga önskan, att hufvudstadens många musikintresserade ville upptaga tanken på en tidskrift och ett sällskap därför under närmare ompröfning, och alla musikhistoriskt intresserade i Sydsverige, därom äro vi förvissade, skulle lifligt stödja ett dylikt företag.» Skrivelsen är undertecknad av C. Claudius, Tobias Norlind, Preben Nodermann och Fr. Wulff.

Efter denna framsynta appell synes av bevarade handlingar att döma ingenting ha hänt förrän efter världskrigets slut. Först under vintern 1918/19 togs frågorna upp på nytt, och den 22 februari 1919 höll Stockholmsgruppen sitt sista sammanträde. Närvarande var herrar greve Bielke, Hennerberg, Morales, Norlind, Rabe,

Roth, Sandberg, Sundström, Vretblad och Wohlfart. Herr Hjalmar Berwald hade anmält sig förhindrad att närvara på grund av sjukdom. Förhandlingarna leddes av Hennerberg. Han började med en erinran om tre bortgångna ledamöter, bland dem gruppens tidigare ordförande Karl Valentin (död 1918). Enhälligt beslöts att »sedan IMG:s Centrala organisation numer upphört att fungera, dess svenska sektion skulle fortbestå och ombildas till ett hela landet omfattande samfund, benämndt 'Svenska samfundet för musikforskning'». Efter kort diskussion om förslaget till nya stadgar »beslöts att omedelbart konstituera det nya samfundet vid sammankomst med dess närvarande ledamöter».

Härefter vidtog direkt det nybildade samfundets första, konstituerande sammanträde. Närvarande var samma personer, som nyss sanktionerat upplösningen av »Ortsgrupp Stockholm» av I.M.G. Protokollets fem paragrafer har följande innehåll: (1) Herr Hennerberg utsågs till att leda förhandlingarna; (2) behandlades förslaget till stadgar, vilket bilades protokollet; (3) »Beslöts att samfundet borde utgiva en tidskrift, närmast efter mönstret av I.M.G:s 'Zeitschrift' plus dess 'Sammelbände'. I främsta rummet en musikhistorisk facktidsskrift, stode den således öppen också för uppsatser av mer allmänt musikintresse, dock så att all dagskritik vore absolut bannlyst från tidskriftens spalter. För utredande av de ekonomiska förutsättningarna för utgivandet av en dylik publikation tillsattes en kommitté, bestående av hrr Norlind, Rabe och Sundström, som ock ägde att föreslå lämpligt namn för tidskriften»; (4) beslut om nästa sammanträde; (5) »Företogs val av funktionärer. Som medlemmar av styrelsen valdes hrr Norlind, ordförande; Morales, vice ordförande; Hennerberg, sekreterare; Sandberg, skattmästare; Roth, bisittare»; därjämte valdes revisorer för tiden 1.10.1914–22.2.1919. Protokollet är undertecknat av Ansgar Roth.

Därmed var samfundet grundat, den 22 februari 1919, och planerna på en ny tidskrift med dubbel målsättning placerade i centrum — helt i överensstämmelse med den sydsvenska gruppens förslag från 1915.

De nya stadgarna, som vid samma tillfälle fastställdes efter smärre justeringar, är kortfattade och förtjänar att här återges in extenso.⁷

§1. Samfundets ändamål är att väcka och underhålla intresse för musikforskning särskilt rörande svenska förhållanden.

§2. Samfundet vill verka för sitt ändamål dels genom föredrag och diskussioner, dels genom utgivandet av publikationer, därav en tidskrift, vilken kostnadsfritt tillställs samfundets ledamöter.

§3. Ledamotskap vinnes genom anmälan till styrelsen. Ledamot erlägger Tio (10) kronor per år eller Ethundra (100) kronor en gång för alla. Årsavgiften inbetalas varje år före februari månads utgång.

§4. Samfundets angelägenheter handhas av en styrelse, bestående av ordförande, vice ordförande, sekreterare, skattmästare och en bisittare.

Styrelsen, som har sitt säte i Stockholm, väljes för en tid av två år. Återval äro tillåtna. Avgår styrelseledamot under sin ämbets-tid, väljes annan i hans ställe, så fort ske kan.

Styrelsen sammanträder på kallelse av ordföranden eller på begäran av två dess övriga

⁷ De offentliggjordes i STM årgång 1, 1919, s. 191, jämte en summarisk »historik» för tiden 1910–1919, s. 185–191. Samfundets nu gällande stadgar finns publicerade i STM 1958, s. 265–266.

ledamöter, och erfordras för dess beslutsförmåga minst tre ledamöters närvaro, varvid enkel majoritet är avgörande. Ordföranden äger utslagsröst.

§5. Föreningsåret räknas efter kalenderår. Två ordinarie sammankomster hållas årligen, en under vartdera halvåret, till vilka kallelse utfärdas av styrelsen. Sådan kallelse skall ske pr post minst en vecka före sammankomsten och innehålla uppgift på de ärenden, som enligt styrelsens beslut äro avsedda att förekomma.

Vid första ordinarie sammankomsten under året avgiver styrelsen skriftlig redogörelse för det förflutna årets verksamhet, åtföljd av vederbörligen granskad tabell över samfundets räkenskaper. Vid andra ordinarie sammankomsten väljas två revisorer jämte en suppleant samt styrelse, när sådan står i tur att avgå.

Vid varje sammankomst föres protokoll.

§6. Beslut vid samfundets sammankomster fattas med enkel majoritet. Definitivt beslut om stadgeändring eller samfundets upplösning får dock fattas först vid ordinarie sammankomst närmast efter den, då förslag härom första gången företagits till behandling, och fordras för dettas giltighet 3/4 av de avgivna rösterna.

Tio personer var med vid grundandet av »Ortsgrupp Stockholm» av I.M.G. 1910. Tio personer var närvarande då den svenska landssektionen av I.M.G. förvandlades till Svenska samfundet för musikkonservatoriet; fem av dem deltog vid båda tillfällena. En grupp på femton namn utkristalliserar sig, som varit särskilt engagerad i samfundets förhistoria och tillblivelse. Vad hade de för bakgrund och inriktning?

Äldst var pianopedagogen och tonsättaren Richard Andersson och musikhistorikern fil. dr Karl Valentin, omkring femton år yngre läraren i orgelspelning vid musikkonservatoriet Gustaf Hägg, född 1867. Alla andra som var med redan 1910 hörde till 1870-talets män. Av dem företrädde egentligen endast C. F. Hennerberg en väsentligen musikvetenskaplig och musikbibliografisk inriktning. Bland de övriga befann sig Oscarskyrkans båda driftiga kyrkomusiker Patrik Vretblad och Oscar Sandberg, särskilt kända genom sina regelbundna »motettaftnar» och därutöver som musikrecensenter i olika dagstidningar, den trettiosexårige tonsättaren Olallo Morales (som ännu inte blivit konservatorielärare och akademisekreterare), läraren, kyrkomusikern och körledaren Cyrus Granér, den nyutnämnde förste regissören vid Kungl. Teatern Harald André (med gedigen utländsk musikutbildning och erfarenheter som musikkritiker bakom sig), samt den även som musikrecensent verksamme astronomen och matematikern Ansgar Roth. Nya namn 1919 var pianisten och pianopedagogen Karl Wohlfart, den skicklige amatörpianisten och särdeles aktive medlemmen av Mazerska sällskapet greve Thure Bielke, docenten från Lund Tobias Norlind, den trettiofyraårige licentiaten Einar Sundström, bibliotekarie vid KB, och den tjugonioårige Julius Rabe, som nyligen hemkommen från studier i Berlin och München blivit musikkritiker i Göteborgs Handels- & Sjöfartstidning.

Vid båda tillfällena — 1910 och 1919 — var genomsnittsåldern i grupperna omkring 43 år. Vid båda tillfällena var den aktiva gruppen sammansatt av företrädare för musikkonservatoriet, biblioteksvärlden, musikkonservatoriet och den praktiska musikodlingen. Detta var helt i överensstämmelse med de I.M.G.-riktlinjer, som fram till 1919 och delvis ännu längre fungerade som ledstjärnor.

*

Samfundets historia låter sig naturligt indelas i perioder efter de viktigaste befattningshavarnas mandattider, främst ordförandens och huvudredaktörens, för vilka sysslor det för övrigt långa tider rätt personalunion. Under den första perioden 1919–1926 står Tobias Norlind i spetsen, nästa period, 1927–1938, kan kallas »Settergren-Jeanson»-tiden. Åren 1939–1942 domineras av Einar Sundström; 1943–1944 gjorde Norlind en kort come-back. Från 1945 till 1961 var Carl-Allan Moberg både ordförande och ensam redaktör (utom för festskriften 1961). Hans sjuttonåriga »regeringstid» kan rätt naturligt delas upp i två faser med en gräns omkring 1953–54. Från andra halvåret 1961 har Ingmar Bengtsson varit ordförande och huvudredaktör.

Perioden 1919–1926

Det nya samfundets första styrelsemöte ägde rum den 27 mars 1919. Styrelsen fick följande sammansättning: Norlind ordförande, Morales vice ordf., Hennerberg sekreterare, Sandberg skattmästare och Roth bisittare. (En kuriös detalj är att man redan från början begagnade förkortningen »S.S.M.» för samfundet, en beteckning som sedermera råkat i glömska.)

En av styrelsens första åtgärder blev (den 14 maj) att tillsätta en tidskriftsredaktion. Den första årgången skulle utges av Norlind »under medverkan av» Hennerberg, Sundström och Rabe. Man diskuterade bl. a. också frågor om statsbidrag och lämpliga förlag, beslöt taga in annonser och fastställde att »samfundet icke under innevarande år borde utge några publikationer utöver tidskriften». (Ytterligare någon sådan hade alltså redan förts på tal.)

En intressant inventering redovisas i protokollets § 6: »Som lämpliga medarbetare i tidskriften nämndes nedan anförda personer, och skulle de, som ej ännu utlovat bidrag, därom anmodas: B. Anrep-Nordin, Dr Gillis Bratt, Dr Nils Brodén, Dr Isak Collijn, Lektor Fryklund, Hennerberg, Jaensson, Yngve Laurell, Morales, Norlind, Rabe, Roth, O. Sandberg, Sundström, Vretblad.» Sammanställningen kunde idag kanske tydas som tecken på vad som med en modern term skulle kallas tvärvetenskaplig inriktning, men situationen var helt säkert en annan: det fanns helt enkelt en grupp intresserade personer med skiftande bakgrund och yrkesutövning, som samlades kring STM-idén.

Med viss försening (på grund av typografstreck) kunde årgång 1 av Svensk tidskrift för musikkonservatoriet utsändas i början av december 1919.⁸ Tryckningen skedde på Carl Bloms boktryckeri i Lund och distributionen genom Wahlström & Widstrands bokförlag i Stockholm. Den 200-sidiga volymen kostade 2 786: 52 att trycka. Ca 500 kr täcktes genom annonser, återstoden säkrades genom medlemsavgifter och styrelseledamöters personliga borgen. Något statsunderstöd hade man ännu inte sökt; sannolikt ville styrelsen först ha någonting konkret att visa upp. Strax efter att årgången utkommit beslöts att i det följande ge ut STM som kvar-

⁸ Egendomligt nog framgår det i protokollet ingenstades när tidskriftens namn blev fastställt. Förslaget torde ha givits av kommittén Norlind - Rabe - Sundström (se ovan) och accepterats vid något av sammanträdena före sommaren 1919.

talstidskrift (att utgivas 1 april, 1 juli, 1 oktober och 15 december), och den 31 januari 1920 ingick styrelsen med sin första ansökan till Konungen om statsanslag för tidskriften.

Redan i anslagsansökans första mening påpekas att Sverige inte har någon tidskrift, »som omhändertager den musikhistoriska forskningens intresse», nämligen »sedan den med statsanslag understödda Svensk Musiktidskrift från och med år 1913 upphört att utkomma». I korthet refereras de tidigare sambanden med I.M.G. och initiativet att starta ett svenskt samfund och STM. Medlemsantalet i det nya samfundet anges första året vara omkring 230, en överraskande hög siffra. För en kvartalstidskrift på 16 tryckark (drygt 250 sidor) skulle erfordras 7 000 kr; samfundet kunde ej bidra med mera än 2 500 kr och för år 1920 ansöks därför om ett anslag på 4 500 kr.

Härav beviljade Kungl. Maj:t 2 500 kr, och av denna storleksordning skulle det statliga tryckningsbidraget sedan förbli ända till 1932, då det sänktes till (i genomsnitt) 2 200 kr för att vid andra världskrigets utbrott nedsäckas ytterligare. I ljuset av denna negativa utveckling ter sig resultatet av den första framstötten framgångsrikt.⁹

Uppläggningsen av den första STM-årgången gav i många hänseenden modeller för lång tid framåt. Förutom Norlinds korta »Inledning» — ett montage av citat från Goethe och Schumann — finns större bidrag av Gunnar Jeanson, Daniel Fryklund, Einar Sundström, Julius Rabe och Nils Brodén. Vidare märks Olallo Morales årsberättelse för Musikaliska akademien; denna skulle förbli en fast ingrediens i STM t. o. m. 1942. Under rubriken »Litteratur» ingår en fyllig recensionavdelning. Härpå följer notiser om musiklitteratur från grannländerna m. m. och en ambitiös innehållsöversikt över utländska musiktidskrifter. Allra sist står den ovannämnda korta samfundshistoriken.

Med denna inriktning hade främst den ena sidan av det (åtminstone av Norlind) tillränkta dubbelsyftet blivit tillgodosedd. Man hade fått en vetenskaplig tidskrift men inget särskilt organ för det aktuella musiklivet. Dock bör noteras att STM 1920 bl. a. innehöll bidrag om musiklivet 1919 i Stockholm och i Göteborg och en rapport om den nordiska musikfesten samma år.

Redan den 7 april 1920 återupptogs frågan om hur det dubbla syftet bäst skulle kunna förverkligas. Man beslöt att »nästa höst utgiva en särskild avdelning av tidskriften, behandlande det nutida musiklivet» under förutsättning att man finge minst 2 000 kr i statsanslag för utgivningen av ST. I juli fastställdes att det skulle bli en separat publikation kallad »*Ur nutidens musikliv*» (UNM), som skulle utkomma varje månad och kostnadsfritt tillställas samfundets medlemmar.

Nuerna synes UNM vara bortglömd och dess tillvaro åren 1920–1925 okänd även för åtskilliga medlemmar av samfundet. En summarisk översikt över innehållet i UNM kan därför vara på sin plats.

UNM kom igång på hösten 1920. Detta första år utkom blott tre nummer (på tillsammans 102 sidor), men i fortsättningen blev det i genomsnitt åtta nummer per år, några år t. o. m. tolv, vilka dock genom sammanslagningar blev tio separata häften. Varje nummer omfattade normalt ett 16-sidigt tryckark. Det allra första häftet från oktober 1920 är inte representativt till omfånget men desto mera till innehållet. Man finner där artiklar om mu-

⁹ Redan 2 okt. 1919 beslöts att de ständiga ledamöternas avgifter skulle fonderas. Beloppet ifråga uppgick redan 1920 till 1 300 kronor och växte senare oavslutligt om än sakta. Medlen placerades småningom i aktier. Dessa aktier har sedermera — med växlande brist på sakkunskap — omplacerats några gånger och tillför alltså samfundet en synnerligen blygsam men dock stadig inkomst.

siklivet i resp. Stockholm och Göteborg under våren 1920 (av P. Vretblad och J. Rabe) och ytterligare ett par artiklar om aktuella händelser. Därpå följer en rad notisavdelningar under rubrikerna »Ur Konsertervärlden», »Ur Föreningsvärlden», »Diverse musikmeddelanden», »Personnotiser», »Dödsfall i musikvärlden», »Svensk litteratur» och [utländsk] »Musiklitteratur» m. fl.

De flesta av dessa rubriker blev stående ingredienser i de följande årgångarna och ger tillsammans med översiktarna över musiklivet i de två största städerna och de talrika artiklarna om enskilda artister en anmärkningsvärt fyllig bild av dåtida musikliv. Regelbundet inflöt också »musikbrev» behandlande musiklivet på valda utländska orter, främst Berlin. Både artistporträtten och notisavdelningarna har alldeles påtagliga likheter med utformningen i Svensk Musiktidskrift, och en av samfundets tidigaste ambitioner var ju att taga upp dess fallna mantel.

Flitigast bland bidragsgivarna var Norlind själv. Hans starka intresse för exekutörssidan, för »artisthistoria» — en numera inte alldeles vanlig egenskap bland musikforskare — finns dokumenterad i åtskilliga andra sammanhang, bl. a. i hans Allmänt Musiklexikon. I UNM fick detta intresse tillfälle att blomma upp; här möter man också Norlind som musikrecensent. Dessutom svarar han för huvudparten av bokrecensionerna och torde ha skrivit åtskilliga av de anonyma notiserna.

Ett centralt bidrag i första årgången utgör Gunnar Jeansons artikel »Arnold Schönberg — en framtidsmusiker» (1920: 2–3). 1923 återkom Jeanson med bidraget »Några riktlinjer inom den nutida musiken», sekunderad av Rabe med »En tendens i den moderna musiken». Artikelgruppen måste betecknas som för sin tid djärv och förutseende. 1920 kom även Norlinds synnerligen upplysande debattinlägg »Musikvetenskapen vid svenska universitet» (se vidare nedan). År 1921 och senare märks artiklar av flera utländska skribenter, t. ex. av G. Jean-Aubry om Debussy, A. Schweizer om Bachs Matteuspassion i Barcelona och R. Felber om Gustav Mahler. Delvis är det fråga om originalartiklar för UNM. Samma år inleddes en rad födelsedagshyllningar (Stenhammar och Hennerberg 50 år, Elfrida Andrée 80 år etc.). Ur årgången 1922 kan nämnas artiklar om Andreas Hallén och Ruben Liljefors, om Pfitzner, Reger och Tjaikovskij, om »Nutida italiensk musik» (av G. M. Gatti) och om artister som Sjaljapin och Battistini. 1923 kom bl. a. bidrag om Peterson-Berger och Sibelius och en artikel om Kungl. Operans 150-årsjubileum.

Fr. o. m. 1924 började frukter av Norlinds lärargärning komma UNM till godo: då inflyter i en följd av nummer Gereon Brodins »Svensk kammarmusikbibliografi» och C.-A. Mobergers [sic!] »Konserter i Stockholm för hundra år sedan». I övrigt har årgången ungefär samma prägel som de föregående, men med dessa båda bidrag måste gränsen mellan STM och UNM sägas ha blivit mindre skarp än man från början avsett. (Mobergs konsertförteckning avslutades också som bekant i STM 1925.) 1925 inleddes ståtligt med ett särskilt Puccini-nummer, i nästa nummer finns blott en artikel om Signe Hebbe och ett par notisavdelningar. Men därmed upphör UNM plötsligt.

Drivandet av två tidskrifter skedde inte utan svårigheter, ej minst ekonomiska; årgången 1920 av STM hade med sitt rekordomfång (316 sidor!) blivit orimligt dyr. Redan i början av 1921 uppkom en kris mellan redaktionen och delar av styrelsen. Hennerberg, Sandberg och Roth hotade med att avgå. I ett brev till Julius Rabe av den 16 mars redogjorde Hennerberg för vad som hände.¹⁰ Han skriver bl. a.:

Efter ett mycket allvarligt, fem timmar långt sammanträde i går blev saken lagd på en bog, som vi alla kunna vara glada över. Hela styrelsen och redaktionskommittén, dig undantagen, var närvarande jämte bankdir. Settergren. Beslutet blev, att Norlind och icke sam-

¹⁰ En avskrift av brevet tillställdes författaren av J. Rabe i juli 1968.

fundet är den juridiska personen i fråga om publikationerna. Det ohyggliga deficit, som uppstått, måste N. erkänna vara orsakat av honom personligen. Förthy skall och han ensam stå risken. Därav följer, att hans räkenskaper för alla publikationerna äro hans egna och behöva ej granskas av revisorerna, och jag kan livligt försäkra dig, att detta var synnerligen lyckligt icke minst för vännen Norlind själv. Ty Herre, du min skapare, en sådan röra!

Beslutet blev, att N. svarar för publikationerna, både de förut utkomna och de för framtiden utlovade. Styrelsen beslutade å sin sida en plan för sin verksamhet sålunda, att alla medel, som Samfundet kan förfoga över, och som stadgeenligt kunna disponeras för tidskrifterna, skola till Norlind överlämnas mot villkor, att publikationerna av honom framställas. Detta gick N. tacksamt in på, och det lider intet tvivel om, att publikationerna utkomma, fastän möjligen i mera rimliga proportioner än förut, då t.ex. förra årets tryck egentligen var minst dubbelt om ej mera för mycket i förhållande till den ringa avgiften.

Av samma brev framgår att Norlind måst acceptera en växel på nära 13 000 kronor och att revisorn dir. Settergren räknade med ytterligare skulder på åtta årtusenden kronor därutöver.

Norlind hade flera gånger måst försvara UNM bl. a. mot revisorn dir. Gösta Settergren, och den 17 november avgav han en längre skriftlig förklaring. Han åberopar härvid den sydsvenska ortsgruppens skrivelse från 1915 (som han troligen själv författat) och betonar på nytt vikten, ja »nödvändigheten av, att det moderna musiklivet upptogs på programmet». Ingen tycks vid denna tidpunkt ha hävdad den dubbla målsättningen starkare än Norlind, och han beklagar att ej ha fått mera gehör för denna idé. »Det var undertecknads mening att utvidga och fördjupa Nutidens Musikliv», men styrelsens ställning till detta organ har låtit allt arbete på denna punkt avstanna. En styrelsemajoritet hade hyst uppfattningen att »nutidens musiklif ej hörde in under samfundet». Norlind var av motsatt åsikt:

Med undantag av Tyskland finns intet land i världen, som vågar starta ett musikhistoriskt företag utan samband med det moderna musiklivet. Skulle Sverige verkligen förmå utföra ett sådant verk? Sannolikt icke, och detta redan därför, att Sverige saknar betingelserna för en forskning. Det finnes för närvarande *ingen enda*, som odelat kan ägna sig åt musikvetenskapen. Sett således ur yrkessynpunkt äro alla diletanter — däri undertecknad ej undantagen. Redan detta faktum förutsätter, att en musikvetenskaplig tidskrift måste uppehållas genom uppsatser, vilka icke-yrkesmän på lediga stunder kunna bringa färdiga. De få av medarbetarna, vilka verkligen ändock förmå göra det solit[er], kunna ej få tid att skriva varje år. Även den vetenskapliga tidskriften måste således vara hänvisad till smärre utdrag ur biblioteks- och arkivhandlingar. Men på sådant kan ej uteslutande en medlems intresse byggas.

Huvudresultatet av skärmytslingarna blev alltså att huvudredaktören tilläts ge ut båda publikationerna på eget ekonomiskt ansvar. Det var på detta sätt UNM kunde hållas flytande fram till början av 1925, men tidskriften kom att belasta redaktören och indirekt samfundet med stora skulder till tryckeriet (sedan 1923 Isaac Marcus' tryckeri i Stockholm). Efter diverse förvecklingar träffades en ny typ av överenskommelse mellan redaktör och styrelse, som bl. a. skulle skapa större garantier för insyn från den senare. Norlind tvangs avge ytterligare förklaringar över sitt handlingsätt. Uppenbarligen hade han i sin entusiasm dragit enligt styrelsens mening riskabla växlar på framtiden i både bildlik och reell mening, vilket gjorde honom obekvämt. Likväl var det svårt att undvara hans initiativkraft och idérikedom.

1918 hade Norlind som bekant utnämnts till föreståndare för det 1899 grundade Musikhistoriska museet¹¹ och till lärare i musikhistoria vid Kungl. Musikkonservatoriet. Från 1919 var han även ledare för samfundet och dess tidskrifter och flitig bidragsgivare till båda. Mänskligt att döma hade han därmed fått administrativa och pedagogiska uppgifter, som jämte de periodiska publikationerna borde ha givit honom skäppan full. Men Norlinds arbetskapacitet synes inte ha haft några gränser. Efter »Gamla bröllopsleder» och skrifterna om Jenny Lind och Geijer 1919–20 levererade han den stora historiken över Kungl. Musikaliska akademien 1771–1921 i samarbete med O. Morales (1921), boken om Kristina Nilsson (1923), den nya upplagan av Beethovenmonografen (1924–25) och Hovkapellets historia (i samarbete med E. Trobäck, 1926) jämte ett par läroböcker och smärre uppsatser.

I övrigt kan perioden sägas vara omramad av två viktiga typer av händelser med stor räckvidd. 1921 resp. 1922 startades två omfångsrika publikationsserier av musikvetenskapligt intresse: den s.k. standardupplagan av Bellmans samlade skrifter med dess utförliga musiknotiser och den av Nils Andersson grundade serien Svenska låtar. Åren 1924–27 tillkom tre musikvetenskapliga doktorsavhandlingar av Birger Anrep-Nordin, Gunnar Jeanson och Carl-Allan Moberg. De betydde upptakten till en ny era i svensk musikforskning och därmed i samfundets historia. Även här spelade Norlinds initiativ en avgörande roll, också om Moberg snart nog sökte sig lärofäder utomlands.

Om musikforskningens ställning i Sverige fram till 1920 ger Norlinds artikel »Musikvetenskapen vid svenska universitet» i UNM 1920, s. 69–72, viktiga besked. Denna artikel jämte i samfundets arkiv bevarade papper visar bl. a. att ämnets förhistoria vid universiteten behöver revideras: Tobias Norlind m. fl. hade berett marken för ämnet vid Stockholms högskola flera år innan Gunnar Jeanson 1926 erhöll sin docentur.

År 1918 ingingo på initiativ av musikdir. Patrik Vretblad flera musiker med en ansökan till k. m:t om inrättande av lärostolar i musikvetenskap vid universitet och högskolor. Ärendet remitterades först till Musikaliska Akademien, som våren 1919 avgav yttrande. Akademien förordade däri varmt den gjorda framställningen. Skrивelsen har sedan även underställts de båda universiteten [Uppsala och Lund]. Dessa ha nu givit utlåtande i ämnet.¹²

Både i Lund och i Uppsala reagerade man positivt på förslaget. I Uppsala fann man lämpligt att — i avvaktan på ordinarie lärostol — »en docent i ämnet anställdes med skyldighet att hålla ett visst antal föreläsningar i veckan och förrätta den examination, som kan förekomma.» Norlind fortsätter: »Musiken blev representerad som universitetsvetenskap först 1909, då undert. anställdes som docent i litteratur- och musikhistoria vid universitetet i Lund.» Flera studerande anmälde sig omedelbart, men docenturen var oavlönad och någon »systematisk utbildning» kom ej till stånd. En försvårande omständighet var att ämnet blott fick vara »tilläggsämne vid sidan om de tre ordinarie» i fil. kand.-examen. 1918 prövades modellen att börja med en fil. kand. utan musikvetenskap och sedan »koncentrera» licentandstudierna till detta ämne. En sådan lic.-examen avlades i Lund 1918. Eko-

¹¹ Om museets grundande av C. Claudius och J. Svanberg se Norlinds artikel i STM 1920, s. 94 ff.

¹² Detta och närmast följande citat är alla hämtade ur Norlinds artikel i UNM 1920.

nomiska och andra svårigheter tvingade emellertid Norlind att lämna Lund samma år för att bli lärare i »musikens historia och estetik» vid Kungl. Musikkonservatoriet:

Platsen tillträdde i nov. 1918 och omedelbart därefter sökte undert. rättighet att få gratis undervisa vid Stockholms högskola i ämnet, en anhållan som syntes så mycket mera befogad, som redan från början tvenne studenter anmälde sig för läsning till kand.-ex. Högskolan ansåg sig emellertid, med hänsyn till de möjliga utgifter, som vid avläggandet av examen kunde vara förknippade med upptagandet av ämnet, ej böra bevilja ansökningsen. Lärjungarna hänvisades följaktligen till Mus. Akad. [dvs. Musikkonservatoriet]. Där har sedan ett intensivt musikvetenskapligt studium bedrivits, och många studenter ha anmält sig att delta i undervisningen.

Avslutningsvis framhåller Norlind dels att ämnet alltså alltjämt är »orepresentat vid universitet och högskolor», dels att »Lunds univ. är det enda, som äger rättighet att examinera i musikvetenskap». Medan man i Danmark och Finland »redan sedan flera år tillbaka haft avlönade universitetsprofessorer ... har Sverige nöjt sig med att lita till oavlönad kraft och därmed gjort hela studiet till en privatsak beroende på den tid en av annan tjänst sysselsatt kraft kunnat i sakens intresse lägga undan». Dock, framhåller han, är musikforskningen i Sverige ingalunda »ringa och obetydlig»: den åtnjuter internationell aktning, och det nybildade samfundet har efter ett och ett halvt års tillvaro fått över 400 medlemmar.

Ehuru Stockholms högskola inte ville få »utgifter» för det nya ämnet, ledde Norlinds aktivitet åtminstone till att en regelrätt studieplan i »musikhistoria med musikteori» blev fastställd vid högskolan den 21 mars 1924.

En av Tobias Norlinds »förklaringar» till samfundet — daterad den 10 mars 1925 — ger en lika klar som fängslande bild av musikforskningens dåvarande läge i vårt land. En grund hade börjat läggas vad de personella resurserna beträffar, och den främsta verksamma kraften bakom denna förändring var Norlind själv:

Den svenska musikforskningen måste ännu räkna med ett ringa fåtal utbildade forskare. Så länge nödiga musikbibliografiska arbeten saknats, måste även förutsättas att resultatet av de få musikvetenskapliga undersökningar, som utförts, blivit relativt obetydliga. Om i detta hänseende en märklig förändring på de sista fem åren inträffat, har detta berott på de många studenter, vilka erbjudit sig att avlägga kandidatexamen i ämnet, sedan detta numera blivit självständigt examensämne. Genom dessa studenter har som examensspecimen utförts ett bibliografiskt arbete omfattande flera grenar av den svenska musikforskningen.

Dessa antingen helt avslutade eller före 1 maj innevarande år fullbordade bibliografier omfatta följande ämnen:

Greta Svanström: Svensk solosång 1820-1850 ungefär 950 verk

Sven Lindström: Svenska teaterstycken med musik intill 1850 ungefär 850 verk

Gereon Brodin: Svensk kammarmusik ungefär 1100 verk

Sten Broman: Svenska orkesterverk (samt körverk) ungefär 1400 verk

A. Lilliehöök: Svenska manskvartetter ungefär 900 verk

C. A. Moberg: Svenska sekvenser och hymner från medeltiden ungefär 800 verk.

Därjämte har en konsertstatistik för Stockholm från år 1800 tills nu, omfattande omkring 8000 lappar (konserter och konsertmeddelanden), utförts av: C. A. Moberg, Birgit Guston, Gösta Zetterberg-Törnbom och F. Reinholdson.

Härtill kan vidare läggas de av undertecknad antingen förut eller nu under sista åren utförda bibliografierna över svensk folkmusik och svenska solosången före 1820 m.fl.

Av dessa arbeten, vilka tillsammans giva den bästa grundval för en svensk musikforskning, voro redan före år 1924 Svensk kammarmusik och början av konsertstatistiken färdiga till publicering i Svensk Tidskrift för Musikforskning, men Anrep-Nordins doktorsavhandling, vilken redaktionen åtagit sig att publicera, enär eljest detta för svensk musikforskning viktiga arbete skulle legat ottryckt, tog oförutsett stort utrymme, och dessa skrifter blevo därför i stället offentliggjorda i Nutidens Musikliv, varigenom de kommo samtliga samfundets medlemmar till godo. Konsertstatistiken är avsedd att sedan fortsätta i Svensk Tidskrift för Musikforskning. 1924 upptogs även en för svensk musikforskning utomordentligt viktig uppsats om drottning Kristina och musiken av professorn i musikhistoria vid Münchens universitet Adolf Sandberger, vilken uppsats är avsedd att slutföras innevarande år.

Förutom ovannämnda bibliografier och professor Sandbergers uppsats, vilka alla i mån av utrymme skola helt eller delvis publiceras innevarande år, föreligga färdiga till införande: C. A. Moberg: Lullyskolan i Uppsala universitets biblioteks handskriftsamlingar (avhandling för högsta betyget i kandidatexamen).

E. Eggen: En förhistorisk intervall.

T. Norlind: Åhlström och sällskapsvisan på Anna Maria Lenngrens tid.

Birgit Guston: Eggert, en svensk hovkapellmästare (uppsats om E. till publicering ur äldre källor).

Steen [!] Broman: Eggerts kompositioner. Crusellbrev, Beskowbrev till Crusell om musiken.

Därjämte önskar redaktionen fortsätta den förut i flera årgångar införda för musikforskningen viktiga Silverstolpeska korrespondensen från Wien på Haydns och Mozarts tid.

Annu flera studier (t. ex. en om »Lundholm, Ole Bulls och Otto Lindblads lärare», en om »psalmodikonet som svenskt folkinstrument», en om »svenska polskan på 1700-talet») finnas färdiga, men dessa torde få vänta till nästa år.

Ett nedläggande av »Svensk tidskrift för musikforskning» skulle innebära att denna nu så kraftigt uppbloomstrande svenska musikforskning, helt skulle avstanna.

Ett fullföljande av det påbörjda bibliografiska arbetet är nödvändigt som grundval för svensk musikforskning, och om det redan föreliggande materialet skulle få ligga opublicerat, skulle det ej längre kunna bli till gagn för forskningen i dess helhet.

Det försiggår för närvarande över hela Europa ett viktigt inventeringsarbete av musikverk från äldre tid, och de respective länderna åtnjuta för detta verks fullföljande statsunderstöd. Det svenska ledes efter samma principer som de stora kulturländernas och kan därför anses vara en svensk gren i detta stora internationella arbete. Ett nedläggande av det svenska verket skulle således indirekt även skada den internationella musikforskningen.

Avslutningsvis berör Norlind de internationella arbetsgrupper (»Musikbibliografiska kommissionen», »lutkommissionen», »scriptores de musica medii aevi»), som han själv före krigsutbrottet varit aktiv deltagare i, understryker ånyo STM:s betydelse för publiceringen av hithörande svenska resultat och slutar:

Antalet lärjungar i musikhistoria, vilka antingen redan avlagt fil. kandidatexamen eller förbereda sig därtill, är för närvarande 12 och för varje termin anmäla sig nya studenter. Skulle arbetet alltså få fortgå under fortsatt stöd av staten, torde det ej dröja länge, förrän Sverige med heder kan fylla sin plats som Skandinavien föregångsland på musikforskningens område.

Beträffande STM under denna första period bör framför allt noteras det stora Jenny Lind-häftet 1920, Daniel Fryklunds instrumenthistoriska artiklar och Holger Nybloms studier om frihetstidens musikodling. Därutöver domineras tidskriften i rätt hög grad av de ämnen och bidragsgivare Norlind räknat upp i den ovan cite-

rade skrivelsen; till de musikbibliografiskt orienterade bidragen hör också hans egen studie om Åhlström och sällskapsvisan (STM 1926). Överhuvud taget såg i varje fall Norlind själv ett nära samband mellan samfundet och dess tidskrift å ena sidan och försöken att etablera musikforskning vid universiteten å den andra.

Perioden 1927–1938

Redan i januari 1925 hade Norlind remplacerats på ordförandeposten med den entusiastiske musikalskaren och amatörpianisten greve Thure Bielke, aktiv bl. a. inom Mazerska sällskapet. Redan följande höst måste emellertid sammankomster inställas på grund av dennes sjukdom, och den 19 april 1926 avled han. På senhösten samma år ledde förhållandena kring tidskrifterna till förtroendekris, och nyval av styrelse och redaktion ägde rum. Beklagligtvis synes alla protokoll från åren 1927–1928 ävensom styrelseberättelsen för 1927 på oförklarligt sätt vara förkomna, men den nya ledningens sammansättning kan i allt väsentligt rekonstrueras.

Vad tidskriften beträffar utgavs den fr. o. m. nionde årgången (1927) av den nyblivne docenten Gunnar Jeanson under medverkan av Hennerberg, Roth, G. Settergren och Einar Sundström; från 1929 ingick även Patrik Vretblad i redaktionen, 1930 utgick Ansgar Roth. Åren 1931–1932 figurerar endast Jeanson och Sundström som redaktörer, fr. o. m. 1933 kompletterade med docenten Carl-Allan Moberg. 1935 inträffar förändringen att Einar Sundström står som huvudredaktör med Jeanson och Moberg som medredaktörer, och denna kombination fasthålls sedan fram till Gunnar Jeansons död i januari 1939.

Till ny ordförande utsågs någon gång vid årsskiftet 1926/27 direktören Gösta Settergren, som tidigare varit samfundets revisor. Settergren (1881–1948) tycks ha varit en mångfrestare, som med sin originella förening av affärssinne, bohemdrag och musikaliskt amatörskap hade föga eller intet gemensamt med Norlind. Han idoliserade Bellman, var något av Bellman-kännare och var aktiv inom Par Bricole.

Övriga styrelseledamöter blev för perioden 1929/30 Jeanson (vice ordf.), Hennerberg (sekr.), Sundström och (nyvald) Vretblad. Ordföranden fungerade själv som kassaförvaltare till slutet av 1931, då Hennerberg övertog sysslan. Denne — som hört till grundarna av både I.M.G.-ortsgruppen och av samfundet och ända sedan 1919 fungerat som nitisk sekreterare — avled den 17 september 1932. Från och med valperioden 1933/34 ingick Carl-Allan Moberg i styrelsen; samtidigt blev Sundström sekreterare. En kort tid fungerade bankdirektören Julius Schubert som skattmästare. 1937/38 bestod styrelsen av Settergren, Sundström, Moberg och Jeanson samt genom nyval Hennerbergs efterträdare som akademibibliotekarie (från 1933) fil. lic. Gösta Morin, som nu fick fungera som både sekreterare och skattmästare.

Gunnar Jeanson satsade stort på sin första STM-årgång. Sidantalet, som 1921–1926 varit i genomsnitt 150 sidor, sväller plötsligt till 246, och inklusive Morales med KMA-berättelsen figurerar inte mindre än tolv författare: Moberg, Natanael Franzén, Broman, Agne Beijer, Vretblad, Otto Andersson, Fryklund, Anrep-Nordin, Sundström och Rabe. Det är en särdeles representativ församling; blott huvud-

redaktören själv lyser med sin frånvaro. Under de följande åren hör Moberg till de flitigaste bidragsgivarna, närmast märks bidrag av Nils Dencker, Trobäck, Fryklund och Norlind. Bland nytillkommande författare märks Sven E. Svensson (f.f.g. 1931), Stig Walin (f.f.g. 1933) samt (1937) Åke Vretblad, Hans Eppstein och Per Lindfors, alltså övervägande »uppsaliensare» utbildade av Moberg. En viktig nyhet fr. o. m. 1927 är Svensk musikhistorisk bibliografi, först upprättad av Sundström, från 1929 övertagen av Nils Afzelius. 1930 återkommer även recensionsavdelningen.

Från själva samfundsverksamheten i övrigt skall för dessa år blott erinras om att ekonomin började komma i ordning igen omkring 1929/30,¹³ att stadgeändringar genomfördes 1934 (se STM 1934, s. 197) och att samfundet 1934–39 hade samarbete med sammanslutningen »Nordiska Museets musiksällskap»; de båda organisationerna anordnade flera gemensamma musiksammankomster, bl. a. i Skogaholms herrgård på Skansen.

En annan viktig nyhet var Gunnar Wennerberg-sällskapets grundande av editionsserien *Äldre svensk musik*. Begynnelsen skedde 1935 med verk av J. H. Roman i bearbetningar av tonsättaren Hilding Rosenberg (tyvärr i ett par fall oäkta eller dubiösa verk).¹⁴ 1938 utkom som femte nummer Romans »Jubilate» i bearbetning av Sven E. Svensson, nu i samfundets regi och i samarbete med Gehrmans musikförlag, sedan Wennerberg-sällskapet i samband med årsmötet i december 1937 överlätit förlagsrätten till samfundet.

1938 inledde man också diskussioner om planerandet av en Nordisk musikforskarkongress att äga rum i Stockholm 1940. Projektet strandade på grund av krigsutbrottet men skulle som bekant återupptagas tio år senare.

Etablerandet av docenturer vid både Uppsala universitet (1927) och Stockholms högskola (1926) betydde en länge efterlängtd förstärkning av musikforskningens position. Perioden 1927–1938 utmärks också av en rätt betydande produktivitet inom ämnesområdet och även i vissa hänseenden av kvalitetshöjningar. De senare är framför allt förknippade med Mobergs framträdande, produktion och pedagogiska gärning. Peter Wagner-lärjungen introducerade kraftfullt en källkritisk akribi och en metodmedvetenhet, som hittills varit okända i vårt land och som den encyklopediskt inriktade Norlind inte givit sig tid till i sina försök att kartlägga nära nog allt inom svensk musikhistoria. Om Norlind var den svenska musikforskningens Riemann, blev Moberg i åtskilliga stycken dess Lauritz Weibull. Inte att undra på att det uppstod spänningar mellan dem, som alltså kan avläsas i fotnoter och recensioner m. m. och som färgat Mobergs öppenhjärtiga »porträtt» av femtioåringen Norlind i STM 1929. (Ändå var det samme Moberg som i bl. a. den nya saktighetens namn gick till storms mot »romantikens förfallstid» och mot manskörsång och skrev särdeles subjektivt färgade avsnitt i sin lysande översikt över Kyrkomusikens historia (1932) om utvecklingstendenserna inom kyrkomusiken under 1900-talets första tredjedel...)

¹³ Om de ekonomiska förhållandena se sammanställningen s. 37.

¹⁴ *Äldre svensk musik* 1–4, utg. i distribution av Nordiska Musikförlaget. Nr 1 en Roman tillskriven sonata a tre i g-moll, nr 2–3 Romans violinkonsert i d-moll (resp. partitur och klaverutdrag), nr 4 en Roman tillskriven Sinfonia per la chiesa, som är en bearbetning av ett verk av Geminiani.

Nu fanns både läsekreter och författare till handboksframställningar i allmän musikhistoria. 1927-1931 tillkom G. Jeansons och J. Rabes »Musiken genom tiderna»; noteras bör att varken Adlers eller Bückens handbok var fullbordade när det svenska projektet inleddes. 1935 utkom Mobergs Tonkonstens historia i västerlandet 1-2, närmast avsedd för inledande universitetsstudier.

1927 kom Bromans skrift om den svenska musikforskningen 1750-1900, 1929 Jeansons monografi om Gunnar Wennerberg och de första häftena av Natanael Franséns studier kring koralpsalmboken 1697. Med uppsatsserien Musik und Musikwissenschaft an den schwedischen Universität (i MIMG) och den i flera bemärkelser grundläggande Kyrkomusikens historia lämnade Moberg sina främsta bidrag under perioden. Med hans och Sven E. Svenssons Harmonilära (1933) inträffade en mindre revolution i musikteoriundervisningen. Bland övriga publikationer skall särskilt framhållas volym 25 av Nordisk kultur (1934) som exempel på gott nordiskt samarbete, Norlinds 1936 inledda stora projekt Systematik der Saiteninstrumente och B. Westers dissertation om Gotisk resning i svenska orglar, vilken officiellt föll under konsthistoria men reellt innehåller mycket av musikvetenskaplig art och intresse.

Den 6 resp. 16 december 1938 är två brev daterade, vilka markerar en ny scenförändring. Settergren skrev den 16.12 helt kort till Sundström om »överenskomsten, enligt vilken jag lämnar ordförandeposten». Jeanson avsände från Östermalms Vilohem följande epistel — uppenbarligen till Morin — sex veckor före sin död:¹⁵

Broder

Mottag mitt hjärtliga tack för Dina vänliga rader, och för den första volymen i serien Äldre svensk musik — den ser *mycket* tilltalande ut. Ännu vackrare skulle det vara, om den tyska biografien över Roman ersattes av en dylik på franska, som ju är och förblir ett kulturspråk. Samfundet har väl snart sammanträdde med styrelseval? Då jag på grund av min sjukdom inte nu kan vara till någon nytta som styrelseledamot, ville jag bedja Dig vänligen framföra, att jag undanber mig ev. återval. Det blir bäst så, men blir jag längre fram tillräckligt frisk igen, ställer jag mig då gärna ånyo till förfogande.

Med hjärtliga hälsningar till fru Ek, herr Lellky och Dig själv från

Din tillgivne

Gunnar Jeanson.

Jeansons morvilja mot tyska språket bottnade naturligtvis i dagsaktuella händelser, men möjligen finns där också en udd mot den något ensidiga orientering mot tysk musikforskning, som dittills varit förhärskande.

Perioden 1939-1942

Den 19 dec. 1939 fick styrelsen följande nya sammansättning: ordförande Einar Sundström, övriga medlemmar Moberg, Sven Kjellström (ny), Norlind och Morin. För STM svarade 1939 Sundström och Moberg, de följande tre åren Sundström ensam, sedan Moberg på grund av misshälligheter begärt utträde (okt. 1940) ur både styrelse och redaktion.¹⁶

¹⁵ Båda breven i samfundets arkiv.

¹⁶ Huvudskälet var — enligt muntlig uppgift 1968 från Moberg — att denne fått en negativ hållen recension av en skrift av W. Peterson-Berger refuserad av Sundström och inte ville finna sig i denna form av »censur».

Vid sammankomsten i december 1940 måste, sedan Sundström omvalts till ordförande, de övriga valen företagas genom sluten omröstning. Av de sju föreslagna (Kjellström, Lellky, Moberg, Morin, Norlind, Walin och musikförläggaren Einar Rosenberg) fick Norlind, Morin, Rosenberg och Kjellström flest röster, Moberg och Walin blott en vardera (varandras?). Utgången blev m. a. o. ett klart nederlag för »Uppsalaskolan», som möjligen också var underrepresenterad vid mötet.

Världskrigets utbrott medförde ekonomisk osäkerhet och åtstramning. I efterhand kan man likväl tycka att samfundsstyrelsen inte behövt gå till den grad långt i blygsamhet och försiktighet som den gjorde i sin anslagsansökan för årgång 1940, då man självant framhöll att ansökan inges »i medvetande om, att de tryckta tiderna måhända icke medge beviljande till fullo av det belopp om 2 200 kr, som under senaste åren utgått till tidskriften». Resultatet blev — naturligtvis — att statsunderstödet sänktes, först till 1 800 kr, sedan (1942) till 1 500 kr för att först efter fredsslutet 1945 åter höjas. Förändringen fick givetvis omedelbara verkningar: medan STM under 30-talet omfattat i genomsnitt 200 sidor/årgång nedgick omfånget nu till 118 och 110 för att sedan sakta stiga på nytt.

I STM intogs under dessa år ett antal »annorlunda bidrag», som dels vidgade ämneskretsarna utöver den svenska musikhistorieskrivningens gränser och dels inkluderade även 1900-talet. Till dem hör Wilhelm Sjöstrands bidrag om musikbegåvning (1939), Stig Walins om metodproblem inom svensk musikforskning (1942), William Seymers essay om »fyra nyromantiker» och Ingmar Bengtssons studie över Henning Mankell (båda 1941). Nyttillkomna författare i övrigt är Richard Engländer (f.f.g. 1939), Josef Hedar (f.f.g. 1940) och Irmgard Leux-Henschen (f.f.g. 1942).

1941 fortsattes serien Äldre svensk musik med stråkkvartetter av Martin de Ron och Anders Wesström (vol. 6 och 7), båda i bearbetning av Sven Kjellström. Tre år senare utkom — med anledning av Romanjubileet — den sista och åttonde volymen. (»Besinner dock» i bearbetning av Valdemar Söderholm.) Det skulle sedan dröja ända till 1953 innan planerna på liknande utgivning — men nu med väsentligt höjda källkritiska anspråk — åter togs upp, och ända till 1958 innan de förverkligades.

Från andra världskrigets första år kan åtskilliga förändringar i det musikkulturella klimatet noteras; några återspeglas i bokproduktionen. Det musikaliska folkbildningsarbetet fick medvind i ransoneringskortens tidevarv och understöddes på olika sätt av verksamheten vid Radiotjänsts musikavdelning, där flera Moberglärlingar fått anställning. Den populärt hållna tonsättaremonografien börjar få marknad; F. H. Törnblom är den flitigaste författaren (Bonnier-serien). Den allt skarpare kritiken mot inaktivitet från Musikaliska akademins sida och pedagogisk slentrian vid Musikkonservatoriet (1940 omdöpt till Musikhögskolan) får sitt monument i Yngve Flyckts fräna debattskrift »Svenskt musikliv».

Den viktigaste händelsen på musikvetenskapligt område är Stig Walins doktorsavhandling Beiträge zur Geschichte der schwedischen Sinfonik (1941), som renderade honom en e. o. docentbefattning vid Uppsala universitet. Följande år kom Mobergs ypperliga monografi om stormaktstidens svenska musikodling (Från kyrko- och hovmusik ...). Kyrkomusikaliska källor utgavs av Adell och N. Fransén. Norlind bidrog med både Dansens historia och den rikt illustrerade Musikinstrumentens historia i ord och bild.

I samband med utgivandet av de Ron- och Wesström-kvartetterna väcktes 1941

på nytt frågan om föredrag och/eller musikframföranden vid sammankomsterna till liv. Irmgard Leux-Henschen och Åke Lellky hörde till de ivrigaste förespråkarna. Styrelsen varnade för ekonomiska och andra svårigheter men ville beakta önskemålen. Året därpå inkom en skrivelse från Å. Lellky och G. Percy med synpunkter på dylik »aktivering», och en särskild kommitté (bestående av herrar Å. Lellky, G. Percy, I. Bengtsson, Å. Vretblad och F. H. Törnblom) tillsattes för att komma med konkreta förslag. Bland annat diskuterades i detta sammanhang möjligheten att få till stånd ett Collegium musicum och önskemål om en ny icke-vetenskaplig musiktidskrift. Också om dessa planer inte kom att realiseras i direkt anknytning till samfundet, var det tankar som »låg i luften», och redan förhållandet att de togs upp inom samfundet var tecken på att nya intresseinriktningar börjat göra sig gällande.

Perioden 1943–1944

Vid den ordinarie sammankomsten 24 november 1942 var nitton personer närvarande, vilket var ovanligt många. Sundström förklarade att han ej önskade omväljas. Till ordförande valdes istället Tobias Norlind; av fem till övriga styrelseledamöter föreslagna valdes Rosenborg, Sundström, Morin och Walin. Morin fungerade alltså som både sekreterare och skattmästare. Till redaktör för STM utsågs Norlind ensam.

Under denna Norlinds tvååriga »come-back» förverkligades önskemålen om musik och föredrag vid sammankomsterna. Upptakten skedde med ett musiksamkväm kring Bernhard Crusell (30 mars 1943). Vid decembermötet utfördes musik av medlemmar ur den nybildade Lilla Kammarorkestern. 1944 firades samfundets 25-årsjubileum med en särskild högtidlighet i akademiens stora sal (den 14 februari 1944; se STM 1944 s. 14). Konsertsångare Folke Sällström och Lilla Kammarorkestern medverkade, programmet hade sammansatts av I. Bengtsson. En summarisk historik över samfundets första 25 verksamhetsår skrevs av Norlind (se STM 1943, s. 5 ff.); här ges bl. a. några sifferuppgifter om hur innehållet i STM fördelats sig på olika ämnesområden och tidsperioder.

I STM blandas dessa år uppsatser av äldre och yngre bidragsgivare. Vid sidan av Norlind (bidrag om J. van Boom och om Svensk musikodling under reformationstidevarvet) och Fryklund (bidrag om Kristina Nilsson och Jenny Lind) kom Albert Wiberg med sin första uppsats till belysning av den svenska musikhandels historia och Morin med sina bidrag till 1700-talets svenska koralhistoria. Nya författarnamn är Martin Tegen (om Erik Drake), Bo Alander (om C. Engelhardt i Karlskrona) och S. F. Alin (om musiklivet i Sundsvall), alltså en ny grupp Moberglärjungar. En markant förändring fr. o. m. STM 1943 är att KMA:s årsberättelse (sedan 1940 av Kurt Atterberg) ej längre upptogs i tidskriften. Den enkla förklaringen härtill är att akademien fr. o. m. 1942 började publicera sin egen årskrift, i vilken sekreterarens årsberättelse hade sin naturliga plats.

Perioden 1945–1953¹⁷

Den ordinarie sammankomsten den 11 december 1944 blev en av samfundets mest dramatiska; i varje fall har sedermera ingenting motsvarande inträffat i dess historia. Generations- och skolbildningsbrytningarna kom att ställas på sin spets och symboliseras av valet mellan Norlind och Moberg på ordförandeposten. Sexton personer var närvarande, och valets utgång tedde sig snarast lotteriartad. Mot »det gamla gardet» stod de, som funnit tiden inne för att ge Carl-Allan Moberg den ledande plats i samfundet, som han redan många år intagit i svensk musikkforskning.¹⁸ Vid den slutna omröstning som vidtog erhöll Moberg åtta röster, Norlind sex. Palatsrevolutionen var ett faktum. Efter avsägelser från Norlind, Morin och Bengtsson valdes till övriga styrelseledamöter Walin, Sundström, Å. Vretblad och E. Rosenborg. Som huvudredaktör för STM utsågs kort därpå Moberg; fr. o. m. 1945 ända till 1960 skulle han ensam ansvara för tidskriftens uppläggning och innehåll.

Valet av Moberg som ordförande och huvudredaktör kom från 1947 att innebära en sammankoppling mellan samfundet och landets enda lärostol i musikkforskning, som detta år blev inrättad i Uppsala. Denna personalunion har sedermera kommit att betraktas som mer eller mindre självklar. En dylik uppfattning har längre fram hävdats av Moberg själv och ledde till att hans efterträdare i Uppsala (1961) nära nog »automatiskt» fick bekläda även hans ämbeten i samfundet. Alldeles oavsett om själva principen är välgrundad eller inte, har den befriat samfundet från många tänkbara kontroverser alltsedan det dramatiska decembervalet 1944.

Hela verksamheten började omedelbart löpa i lugnare — någon kanske ville säga mera spänningslösa — banor. Tidskriften kom helt i centrum, under det att aktiviteterna i form av föredrag och musiksamkväm ebbade ut. Årsmötesförhandlingarna koncentrerades kring formalia. Serien Äldre svensk musik avslutades med vol. 8 (1944). De ekonomiska konjunkturerna förbättrades momentant (1947–49); trots de senare återigen ökande ekonomiska svårigheterna började ett stycke in på 50-talet en ny expansion. Hela tiden hade samfundet sitt säte i Stockholm. Moberg var tidvis inne på tanken att även formellt överflytta samfundet till Uppsala, både med hänsyn till lärostolen där och av praktisk-administrativa skäl, men förslaget fann få sympatisörer.

*

På denna punkt i framställningen synes det vara både lämpligt och nödvändigt att för ett ögonblick lämna samfundets verksamhetsfält i snävare mening för att

¹⁷ Den »Mobergska eran» i samfundet kan, om inte annat så av praktiska skäl, delas upp i två perioder och gränsen lämpligen dragas omkring 1953/54. Några av de händelser, som markerar den första av dessa båda faser, är utgivandet av Sohlmans musiklexikon 1948–52, grundandet av Svenskt Visarkiv 1951, startandet av serien *Studia Musicologica Upsaliensia* 1952 och bildandet 1953 av en särskild kommitté för serien *Monumenta Musicae Svecicae*. Vid sidan av dessa aktiviteter kan också nämnas tidskriften *Musikvärldens* korta tillvaro (1945–49) och 1947 års statliga musikutredning, som arbetade 1947–1953.

¹⁸ Närvarande var Cari Johansson samt herrar O. Andersson, K. Atterberg, I. Bengtsson, C. Genetay, S. Kjellström, Å. Lellky, G. Malmgren, C.-A. Moberg, G. Percy, Herbert Rosenberg, E. Sundström, S. Walin, Å. Vretblad och sekreterare G. Morin.

erinna om vissa andra händelser och musikaliska klimatförändringar, som fick betydelse även för musikforskningen och där musikforskare tagit aktiv del.

Åren omkring och efter krigsslutet var en händelserik tid i svenskt musikliv. En ny generation trädde fram (med födelseår från ca 1916 till ca 1923), som på åtskilliga punkter stod i kritisk opposition till då rådande traditioner, repertoarpolitik och högre musikundervisning. Slagkraft vann den inte minst genom sammanhållningen över de snäva skrågränserna: ett dittills okänt samförstånd och samarbete kom till stånd mellan unga tonsättare, orkestermusiker, solister, dirigenter, skriftställare och musikforskare; många uppträdde f.ö. i flera sådana roller samtidigt. Bland annat bröts därigenom musikforskarnas relativa isolering. Personer med musikvetenskaplig bakgrund började mer än någonsin tidigare engagera sig och engageras i aktuellt musikliv, i musikpolitik och musikundervisning.

Den breddning, internationalisering och kvalitetshöjning av musiklivet, som dessa grupper eftersträvade, hade ur repertoarsynpunkt en dubbel inriktning. Dels gällde det att kämpa för »modern» musik, för de ideal man höll sig med i t.ex. »måndagsgruppen» kring Blomdahl, Bäck och Lidholm. Dels kom en våg av starkt intresse för äldre musik och »riktig» uppförandepaxis. Båda tendenserna hade dock fram till 40-talets slut sina tydliga begränsningar. Inte ens för de dåvarande »radikala» hörde Wienskolas musik ännu till det angelägna. »Äldre musik» var främst från barocken och 1500-talet, och i tolkningssätten satte nysakligheten ännu sina spår, hos somliga småningom modifierad genom vallfarter till Schola Cantorum Basiliensis (inledda 1947 av Ingmar Bengtsson och Nils L. Wallin). 1943–48 existerade Lilla kammarorkestern, 1945 grundades Kammarkören med Eric Ericson som ledare. Som utlöpare av denna intresseinriktning kan man se den på 50-talet existerande föreningen Collegium Musicum i Stockholm, vars verksamhet i sin tur låg bakom utgåvan av Koralmusik I, indirekt även Nordisk koralbok (1960), samt Musikalisk praxis, en svensk bearbetning av T. Darts bok (1964). Musikhistoriska museets konsertserier genomgick samtidigt motsvarande förändringar, fr. o. m. 50-talet allt oftare med svenska medverkande.

Vid samma tid smiddes planer på en ny musiktidskrift. Sverige hade inte haft någon allmän musiktidskrift sedan UNM upphörde 1925. I Danmark hade man däremot just detta år grundat Dansk Musiktidskrift, som de följande årtiondena ofta hölls på en sådan nivå att en musikvetenskaplig tidskrift inte behövde te sig alldeles oundgänglig i Danmark. Den 1945 startade Musikrevy var främst ett diskofilforum, som först senare fick andra ambitioner. Enstaka musikartiklar flöt då och då in i kulturtidskriften Ord & Bild. En primärt vetenskaplig tidskrift (f.ö. egentligen årsbok) som STM kunde knappast omformas till att nå utanför en snäv, fackbetonad läsekrets. Men avsaknaden av ett annat forum hade blivit alltmera kännbar. Vad som till slut förverkligades var Musikvärlden, som utkom på Bonniers förlag 1945–49, men dessförinnan hände åtskilligt, såsom framgår av följande utdrag ur mina egna dagboksanteckningar.

(19 maj 1944): »Har jag därtill hunnit nämna här något om de vilda planerna på en *musiktidskrift* här i Sverige? Det var den genomsympatiska dansken *Gunnar Heerup*, Finsensvej 2, Köpenhamn F, som formligen drog oss svenskar vid håret. En träff hemma på Rörstrandsgatan med bl. a. *Blomdahl*, *G. Brodin*, *Gunnar Hallbagen*, *S. E. Bäck*, *Ingvar*

Lidholm, *Lennart Lundén*, *Märta Söderberg*, *Heerup* själv och *Hermann Koppel*, ja, var det någon mer? — preparerade tankarna. De ville ha mig till redaktör!»

(31 maj 1944): »*Tidskriftplanerna* skola snart ånyo ventileras, närmare bestämt på *fredag kl. 11*, *KMA*. Förslag på namn, organisation, redaktörskap och redaktionskommitté böra framkomma. Namn: MUSIKLIV el. dyl. Förslagsvis bör den utkomma med 9–10 nr per år. *Avdeln. däri* för modern musik, överblickar nya verk och skrifter (recensionsvis el. krönikevis), div. uppsatser av allmän karaktär, vädjande till en musikaliskt initierad publik (en väg mellan dagspressen och de vetenskapliga tidskrifterna!), pedagogisk avdeln. Begränsat utrymme även för bildmaterial o. dyl. — — — *Red.kommitté*: Kärna av 3 personer. *Större stab däromkring*. Stödande ideell klick som kan sammankallas fritt, utan fasta former.» (9 okt. 1944): »Läget kring tidskriften börjar tillspetsas! Fick i lördags veta av *Curt Berg* (D.N., Bonniers), att han tänker starta en tidskrift! !!! Han hade fått nys om mina planer och undrade om man kunde tänka sig ett samarbete av något slag! Men hur skulle det se ut? — — —

(26 okt. 1944): »*Tidskriftplanerna* har förändrats avsevärt, sedan jag nyligen fick veta att *Folke Törnblom* blir redaktör i st. f. *Curt Berg*. Bonniers tidskrift har dessutom lagts upp med sådana resurser, att vi knappast kunna konkurrera. Då allmänheten dessutom inte har klart för sig vad klyftan mellan lägren gäller, är det lika bra att försöka få till stånd ett samarbete. Förslagsvis bör tillsättas en redaktionskommitté som planerar och kritiserar tidskriftens uppläggning.»

(30 okt. 1944): »I dag kl. 15 sammanträffade *Hilding Rosenberg*, *Folke Törnblom*, *Karl-Birger Blomdahl*, *Gunnar Hallbagen* och *Nils Wallin* samt undertecknad. Beslöt 1) att Bonniertidskriften skulle bli den enda som startades; 2) att vi skulle samarbeta med F.H.T. som redaktör; 3) att en redaktionskommitté skulle tillsättas, bestående av förslagsvis *Törnblom*, *Curt Berg*, *Hilding Rosenberg*, *Julius Rabe* och *Ingmar Bengtsson*.

In i tidskriften Musikvärlden kanaliserades alltså en del av de nya impulserna, om också inte i den utsträckning och alldeles på det sätt de yngre hoppats. Förhistorien, som här antytts, visar bl. a. att en ny kull tonsättare och musikforskare var aktiva medintressenter och att förebilderna närmast hämtats från Danmark. Däremot kan man knappast säga att det vid denna tid förelåg något tryck från medlemmarnas sida på samfundet och dess tidskrift att i större omfattning ge plats för t. ex. ny musik. Respekten och beundran för Moberg var stor. Han regerade från 1945 enväldigt över STM, höll bergfast på den renodlat vetenskapliga inriktningen och hade föga till övers för samtidens musikströmningar. På dem saknade man dessutom, enligt hans bestämda uppfattning, ännu erforderligt perspektiv; därför hade de inte i STM att göra. Förutom Musikvärlden och Musikrevy tillkom också tidskriften Prisma (1948–1950), som blev ett viktigt forum för »modernister» inom olika konstarter och för kontakter mellan dem.

Sohlmans musiklexikon var ett gigantiskt projekt, som tvingade svensk musikforskning till krafttag under tillvaratagande av alla personella resurser. Inklusivt förberedelser pågick arbetet 7–8 år. Redaktionen bestod som bekant av Gösta Morin (huvudredaktör), Carl-Allan Moberg och Einar Sundström, en konstellation som hade starka förankringar i samfundet. Redaktionssekreterare var Gösta Percy, bildredaktör Åke Lellky.

Bland medarbetare, som hade särskilda avdelningar eller ämnesområden att svara för märktes *Ingmar Bengtsson* (musikteori), *Ernst Emsheimer* (»Primitiv musik och folk-musik»), *Daniel Fryklund* (musikinstrument), *Moberg* (antik och medeltida musik, kyrkomusik samt musikvetenskap), *Mats Rehnberg* (folkdans), *Kajsa Rootzén* (balett och dans,

modern fransk musik), Ragnar Stenberg (Liturgik), Kjell Stensson (Akustik och elektroakustik), Einar Sundström (opera), Stig Walin (musikestetik och -psykologi), Ulf Åberg (Akustik och elektroakustik) samt för grannländerna Nils Schjørring, Alfild Forslin, Helge Kragemo och Jón Thórarinnsson. Signaturförteckningen i band IV upptar hela 76 namn.

Det är ingen tvekan om att Sohlmans musiklexikon för många betydde en arbetsbelastning, som gick ut över annan — inte minst vetenskaplig — produktivitet. Men de flesta torde ha upplevt tillräcklig kompensation i att lexikonet blev väl mottaget både inom och utom Norden och blev till stort gagn för både fackfolk och lekmän. Upplagan på 12 000 exemplar slutsåldes snabbare än någon beräknat. Det utlovade supplementet kom aldrig ut, och de planer på en ny upplaga, som diskuterats med jämna mellanrum intill skrivande stund har ännu inte förverkligats.

I 1947 års musikutrednings betänkande (SOU 1954: 2) ägnades ett helt kapitel (s. 345–352, skrivet av I. Bengtsson) åt Musikforskningen. Där betonas bl. a. att ämnet trots sin intill 1947 »föga gynnsamma position» hävdade sig väl under decennier: »Som ett uttryck för dess oavbrutna strävanden på kvalificerad vetenskaplig nivå bör framhållas den fr. o. m. 1919 årligen utgivna facktidskriften Svensk Tidskrift för Musikforskning.» Huvudtanken i avsnittet är att musikforskningen »förr eller senare» måste erhålla »professurer vid samtliga fyra läroanstalter» jämte övrig erforderlig personal och att *en* ny lärostol snarast borde inrättas. Vidare räknas med viss specialisering vid framför allt institutionsbildningarna i Uppsala och i Stockholm.

*

För att återgå till samfundets verksamhet, så fortgick den dessa år utan genomgripande förändringar. Å. Vretblad skötte intill 1957 på ett storartat sätt den flerdubbla posten som sekreterare, skattmästare och tidskriftsdistributör. I styrelsen satt i övrigt herrar Walin, Sundström och Bengtsson. Ekonomin stabiliserades tillfälligt. Ännu 1945 var statsanslaget blott 2 000 kr. Under det för humaniora unikt gynnsamma året 1947 vågade samfundet äska hela 4 500 kr i tryckningsanslag och erhöll först 3 500 kr, därpå 3 800 kr. Få torde redan då ha anat att man var på väg in i den inflationsspiral, som alltsedan dess gjort alla sådana siffror svårjämförbara på gränsen till det intetsägande. Redan 1950 åsamkade penningvärdesförändringar och ökade tryckningskostnader förluster för samfundet. (Se vidare s. 37.) Årsavgiften hade ända sedan 1919 oförändrat varit 10 kr. Vid årsmötet 1951 och 1952 fastställdes den första höjningen, denna gång till 15 kr.

I början av sin tid som ledare för samfund och tidskrift framlade Moberg för styrelsen vilka uppsatsmanuskript som influtit. I viss mån skulle styrelsen alltså ges sådan insyn, som eljest brukar tillkomma en redaktionsgrupp. Av praktiska skäl övergavs dock snart detta förfarande. Vid samma tid lägger man i ett av protokollet märke till en viktig och intressant punkt om »det önskvärda i att tidskriften måtte erhålla en stor referat- och recensionsavdelning». Önskemålet var framför allt huvudredaktörens. I de av Norlind redigerade årgångarna 1943 och 1944 hade recensionerna upptagit 8 resp. 4 sidor och de flesta skrivits av redaktören själv.

Även under resten av 40-talet svarade huvudredaktören Moberg för de flesta recensionerna, främst biträdd av R. Engländer och S. Walin, stundom av S. E. Svensson, men på 50-talet utvidgades recensentkretsen åtskilligt. (Moberg framhöll själv just omkring 1950 att fackrecensioner i STM borde tillmätas »betydande meritvärde» för yngre musikkforskare.) Hur avdelningen tillväxte kan enklast visas med några siffror. 1945 omfattade den 13 sidor, 1948 27 sidor, i den sista årgång Moberg redigerade (1960) hela 41 sidor.

Bland annat föranlett av de ekonomiska svårigheterna fördes vid 50-talets början åtskilliga interna diskussioner om tidskriftens syften och uppläggning. Musikvärlden hade försvunnit, och önskemål framkom om att STM borde nå ut till en större läsekrets än den rätt begränsade medlemsskaran, dock — som det hette — »utan att åsidosätta de vetenskapliga kraven». Till och med möjligheterna att övergå till kvartalsnummer eller åtminstone två nummer om året dryftades. En liten kommitté för vad man numera skulle kalla PR-frågor tillsattes, men dess arbete ledde inte till nämnvärda praktiska resultat. De förslag som framkom rörande flera bidrag på utländska språk, införande av skivrecensioner och av annonser förverkligades etappvis först flera år senare.

Överhuvud taget har utformningen av STM under halvseklens lopp varit påfallande likformig och förändringarna relativt få. Till väsentlig del kan detta bero på att man i ledningen — med rätt eller orätt — varit i huvudsak nöjd med den uppläggning man tagit i arv. Men till en annan del är förklaringen otvivelaktigt att söka i brist på erforderliga ekonomiska resurser, som skulle göra det möjligt att ge rimlig betalning för arbetsinsatser. Under långa tider har ordförande-redaktör, sekreterare och skattmästare erhållit rent symboliska fickpengsbelopp per år, övriga styrelseledamöter ingenting. Vad författarna beträffar har de långa tider fått nöja sig med »äran» att få uppsatser tryckta i STM (annorlunda uttryckt: vara glada över att slippa betala tryckningskostnaderna); totalsumman för honorar var t. ex. 1940 knappt 600 kr, 1945 450 kr, 1950 ca 600 kr och 1955 850 kr. Först under 60-talet har en viss förbättring genomförts — på gränsen till vad samfundets ekonomi tillåter. Under sådana förhållanden har det inte varit möjligt att engagera särskilda krafter för t. ex. redigering av nya specialavdelningar och författande av notismaterial, lika litet som det funnits resurser för reklamverksamhet, effektiv utåtriktad medlemsvärvning o. dyl. Punktvisa framsteg i sådana riktningar har alltid varit produkter av enskildas idealistiska upppoffringar av tid och arbetskraft, så bl. a. den värvning av nya medlemmar som längre fram kom till stånd genom Kerstin Linders insatser.

I STM finner man under tiden 1945–1953 åtskilliga nya författarnamn: Bengt Kyhlberg och Åke Davidsson (båda f. f. g. 1945), Bo Lundgren, C.-G. Stellan Mörner och Folke Lindberg (1946), Britta Frieberg (1947), Bo Wallner och Bengt Hambræus (1950), Ellika Haeger och Alf Thoor (1952) samt Nils L. Wallin (1953), alltså idel Moberg-lärjungar, främst licentiander och trebetygare.

Vid samfundsmötet i december 1946 protokollfördes uttalandet att forskningen ej längre kunde anses vara »bunden vid pågående Berwaldstudier». (Till bakgrunden hör att ett försök att erhålla en källkritisk verkförteckning från Sten Broman givit negativt resultat.) Med anledning av Berwald-jubileet inflöt två större bidrag av Walin och Sundström. Bland övriga särskilt viktiga bidrag skall nämnas Richard Engländers serie om instrumentalmusiken i Dresden (sedermera utgiven i bokform), Walins uppsatser om instrumenttermer i äldre svenska lexika, de första av

Mobergs viktiga folkmusikuppsatser, S. E. Svenssons bidrag om tonsystem och temperaturer och Bo Wallners om Stenhammar och kammarmusiken.

En annan ej oviktig förändring inträffade 1949, då alla dagstidningsartiklar togs bort från Svensk musikhistorisk bibliografi. (Fr. o. m. 1953 kunde dessa återfinnas i Svenskt tidningsindex. Någon explicit hänvisning till denna publikation gjordes dock ej i STM förrän 1963!) Omläggningen genomdrevs av Åke Davidsson med huvudredaktörens samtycke. Den ansågs då kunna försvaras av tekniska och ekonomiska skäl men har från många håll beklagats. Dagspressartiklar och -debatter i musikaliska ämnen råkar ha fått ökad omfattning och betydelse just fr. o. m. 50-talet, men härom förmåler bibliografin fr. o. m. ungefär samma tidpunkt ingenting. (Bibliografin har efter Davidsson skötts först av Martin Tegen och därpå av Jan Olof Rudén.)

Under 1940-talets andra hälft ökade produktionen av böcker i musikaliska ämnen sprängartat; höjdpunkten synes ha inträffat 1948. Nu utkom åtskilliga populärt hållna tonsättarmonografier, nu kom flera musikordböcker, och »lyssnarböckernas» gyllene tid var inne. I samlingsverket »Det glada Sverige» från samma tid ingick flera musikbidrag av författare som Moberg, Engländer och Rehnberg. Ett ovärderligt bibliografiskt hjälpmedel tillkom med Å. Davidssons Svensk musiklitteratur 1800-1945 (1945). 1949 kom S. Walins lilla Verdandiskrift om Svensk musikhistoria. Det gedignaste och självständigaste bidraget till Gebers nya serie med musikböcker var otvivelaktigt Mobergs om Bachs passioner och höga mässa (1949). Några år tidigare hade Norlind fört sin framställning »Från Tyska kyrkans glansdagar» fram till frihetstiden. 1951 utgav Åke Davidsson sin första Catalogue critique (ett fullföljande av Mitjanas verk) och Josef Hedar disputerade på en avhandling om Buxtehudes orgelverk. 1952 följde ännu en doktorsavhandling, Stellan Mörners om Wikmansson och bröderna Silverstolpe, och 1953 fullbordade Walin sin stora instrumentmonografi Die schwedische Hummel. Läger man här till Sohlmans musiklexikon, måste perioden räknas som den dittills mest produktiva i den svenska musikforskningens historia.

Perioden 1954-1961

Vissa oförklarliga luckor finns i samfundets arkiv för tiden 1957-60, men de viktigaste händelserna kan dock rekonstrueras. Beträffande styrelsen skedde inga förändringar förrän vid årsmötet den 5 nov. 1956. Åke Vretblad flyttade till Linköping och måste sluta som sekreterare; samtidigt avsåg sig Sundström sin plats i styrelsen. Den nya styrelsen fick sammansättningen: Moberg ordf., Walin vice ordf., Å. Brandel (ny) sekreterare och skattmästare, övriga medlemmar I. Bengtsson och (ny) Bo Wallner. 1958 (10.12) fastställdes vissa stadgeändringar, som utarbetats av G. Morin och sekreteraren. En av de viktigaste förändringarna var att antalet styrelseledamöter utvidgades från fem till sex.¹⁹ Med stöd av denna ändring invaldes Kerstin Linder i styrelsen med funktion som skattmästare. 1959 avsåg sig Brandel och ersattes av Axel Helmer på sekreterarposten. Alltsedan dess har uppgifterna som sekreterare (till 1969 samtidigt redaktionssekreterare för STM) och skattmästare delats på två personer.

En av de viktigaste händelserna i samfundet omkring mitten på 1950-talet var grundandet av serien *Monumenta Musicae Svecicae* (MMS); härom närmare i STM

1954, s. 148 f. Den tidigare serien Äldre svensk musik hade legat nere sedan 1944. Vid årsmötet i dec. 1952 tillsattes en tillfällig kommitté bestående av herrar Sundström, N. L. Wallin och Bengtsson för att avge förslag om dess vidareförande. I juni 1953 behandlade styrelsen (närvarande Moberg, Walin och Vretblad) frågan, och den 6 dec. samma år utsågs en ny kommitté, bestående av Moberg, Walin och Morin. 1954 ägnades en särskild sammankomst (6 april) åt planerna, och vid årsmötet den 24 nov. förelåg redan ett utkast till editionsriktlinjer — utarbetat av Moberg med bistånd av Walin — för en ny Monumentaserie. Till medlemmar i den definitiva MMS-kommittén utsågs Moberg, Bengtsson, Davidsson, Morin och Walin samt (adjungerad i egenskap av skattmästare) Å. Vretblad. Flera konkreta förslag till utgåvor diskuterades samma dag liksom vid kommitténs egen första sammankomst den 16 december. (Först skulle utges en anonym Johannespassion från tidigt 1600-tal, därpå J. M. Kraus' c-mollsymfoni.) Man beslöt också taga upp förhandlingar med Nordiska Musikförlaget och med Gehrmans samt undersöka möjligheterna till att erhålla anslag för utgivningen.

Under de närmast följande åren hände ganska litet beträffande Monumenta-planerna. Moberg framlade i juni 1956 en särdeles optimistisk tablå över MMS-utgivningen. Den upptog två ca 60-sidiga häften eller band om året under en tioårsperiod; totalt hade Moberg satt upp 21 verk och även indikerat tänkbara bearbetare till dem. Vid samma tidpunkt togs de första kontakterna med Almqvist & Wiksells boktryckeri i Uppsala, vars resurser och skicklighet man i musikforsarkretsar fått alltmera respekt för bl. a. genom Studia Musicologica-serien. Även Bärenreiter-Verlag hade förts på tal, men majoriteten av kommittén önskade se MMS som ett helt svenskt projekt, alltså även tryckt och utgiven inom Sveriges gränser.

1956 började I. Bengtsson fungera som MMS-kommitténs »verkställande ledamot». I brist på tryckfärdiga manuskript satte han själv, i samarbete med violinisten Lars Frydén, igång med förberedelser för en utgåva av sex Assaggi för solo-violin av J. H. Roman. I november 1958 — lagom till 200-årsminnet av Romans död — förelåg den första Monumenta-volymen (MMS 1), ekonomiskt möjliggjord genom anslag ur dåvarande Lotterimedelsfonden. Det skulle dröja två år innan nästa volym kunde offentliggöras.

I STM fortsatte Moberg (1955 och 1959) sin fängslade uppsatsserie om svensk folkmusik. 1956 uppmärksammades Mozartjubileet, och Wallner bidrog genom sin studie över en vuolleh »Den himmelske fadern» i konstmusiksammanhang med en ny typ av essayistisk artikel. Till årgång 1957 lämnade Moberg och Hambræus värdefulla bidrag om stormaktstiden och Buxtehude, 1958 skrev Bengtsson ett preludium till forskning om Romans vokalmusik (om bearbetningen av Leos Dixit) och Moberg gjorde ett vägande inlägg i den internationella »gregorianik-debatten». 1959 kom Bengtssons översikt över »Den svenska musikforskningens aktuella läge och uppgifter». Den till omfånget lite tunnare årgången 1960 presenterade bl. a. 1800-talsbidrag av Tegen och Helmer och en runa över Sven E. Svensson.

Den kanske viktigaste nyheten och förändringen i STM under dessa år var tillkomsten av avdelningen »Svensk musik», förteckningen över under året nykompo-

¹⁹ Dessa alltså gällande stadgar torde inom kort bli föremål för översyn.

nerade resp. uruppförda svenska verk. Initiativtagare till förteckningen var Bengtsson och Wallner, som båda upplevt hur vanskligt och tidsödande det kunde vara att rekonstruera även relativt nyligen timade händelser. Idén möttes i förstone inte av nämnvärd entusiasm från de något äldres sida, men förverkligades likväl. Den första förteckningen (för 1956) utfördes av Kerstin Linder i samarbete med Föreningen Svenska Tonsättare, som sedermera haft huvudansvaret för upprättandet av dessa förteckningar, som ju sedan dess blivit ett stående inslag i STM.

En viktig händelse var det andra nordiska musikforskarmötet, som ägde rum 10–12 juni 1954. (Se STM 1954, s. 141 ff.) Det första mötet hade ägt rum 1948 i Oslo; Sverige skulle nu vara värdland för första gången. Som arrangör fungerade samfundet i samarbete med institutionen för musikforskning i Uppsala. Huvudpunkter på programmet var »Folkmusikaliska problem» och »Koralboksfrågan». Det var i sistnämnda sammanhang som Jens-Peter Larsen väckte förslaget om »gemensamma formuleringar av ett antal stamkoraler i de nordiska folkens koralböcker». Resultatet kom 1960 i form av »Nordisk koralbok» utgiven av en tiohövdad nordisk kommitté. Till samarbetets svenska förhistoria hör det arbete, som bedrivits i föreningen Collegium Musicum, Stockholm, under ledning av Harald Göransson och som ledde till utgivandet av samlingen »Koralmusik» (I) 1957.

1955 promoverades ytterligare två doktorer i musikforskning: Ingmar Bengtsson (J. H. Roman och hans instrumentalmusik, käll- och stilkritiska studier) och Martin Tegen (Musiklivet i Stockholm 1890–1910). Bengtsson fick omedelbart en e. o. docentur vid Uppsala universitet (i tävlan med ämnet religionshistoria) och innehade denna befattning till 1961. Tegen erhöll 1956 en sådan docentfattning vid Stockholms universitet, först gällande »musiksociologi», fr. o. m. 1959 avseende hela ämnet. Genom sistnämnda åtgärd blev ämnet musikforskning representerat vid ännu ett lärosäte, låt vara endast på 1–3-betygsnivåerna. Jämfört med förhållandena i samtliga nordiska grannländer var musikforskningen i Sverige ändå groteskt underbemannad. Moberg hade som enda lärostolsinnehavare alltså att ensam leda all högre undervisning, svara för samfund, tidskrift, *Studia musicologica*-serien, *Monumenta*-serien, alla nordiska och internationella förbindelser och all härmed sammanhängande administration och korrespondens. Dessutom hade han en mängd sakkunniguppdrag o. dyl. och var en tid Musikaliska akademins preses. Att han rådde med allt detta och likväl ännu under hela 50-talet förmådde fortsätta sin gärning som forskare och vetenskaplig författare ter sig nästan ofattbart, men så måste han också offra både sina krafter och sin hälsa för en disciplin, som de svenska myndigheterna alltså placerade bland de fattigaste sparvarna.

Samma år som de båda disputationerna ägde rum utkom Cari Johanssons internationellt mycket uppmärksammade och uppskattade *French music publishers' catalogues* och A. Wibergs *Den svenska musikhandels historia*. Ävenledes samma år kom band I av ett nytt svenskt musiklexikon i handeln: *Tonkonsten* (på Bonniers med Natanael Broman, Johannes Norrby och Folke H. Törnblom utgörande redaktionskommitté och med Hans Eppstein, Herman Glimstedt, Axel Elvin, Åke Brandel och Britta Frieberg i redaktionsledningen).

Från 1956 bör nämnas två avhandlingar inom andra discipliner, vilka genom ämnesvalen står musikforskningen nära: E. Franklins om *Tonality as a basis for the study of musical talent* och B. Söderbergs om *Les instruments de musique au Bas-Congo*. I övrigt

utkom diverse tonsättaremonografier (viktigast bland dem R. Laytons om Berwald) och översättningar (bl. a. av Hindemith och av Hodeirs jazzbok).

1957 disputerade Åke Davidsson på *Studier rörande svenskt musiktryck före år 1750*. I. Bengtsson utgav antologin *Modern nordisk musik*, ett försök att bidra till att »skapa källor» om samtida musik. B. Wallner, H. Blomstedt och F. Lindberg stod för en bok om Lars-Erik Larsson och hans concertinor, Wallner fick ut sin pedagogiskt viktiga lilla skrift *Det musikaliska formstudiet* (i Musikaliska akademins skriftserie) och uppslagsboken *Tonkonsten* avslutades. Överhuvudtaget började Wallner från denna tid figurera som en av de viktigaste idé- och impulsgivarna i svenskt musikliv. (Denna typ av »roll» i de musikpolitiska sammanhangen vore för övrigt värd en särskild undersökning.) Bland mer populära arbeten märks den av J. Rabe redigerade antologin *Fransk musik* och Y. Flyckts bok om *Pianokonsert*er före Mozart. Årets originellaste bok på musikfronten var väl eljest det textkompilat från »den stora musikdebatten» (kring ny musik i allmänhet och Blomdahls *Anabase* i synnerhet), som fick den kuriösa titeln »Erkänn musiken!»

Från 1958 kan noteras J. Sjögrens stora volym om *Organisterna i Västerås stift*, en typ av undersökning som borde mana till efterföljd, I. Bengtssons och S. Walins essayer om Geijer (i *Geijerstudier III*) och N.-A. Bringéus' avhandling om *Klockringningsseden i Sverige* (Lund), som indirekt även har musikvetenskapligt intresse. I övrigt skall nämnas W. Stauders bok om musikinstrument i bearbetning av S. E. Svensson, Otto Anderssons *Spel* opp I *spelemän*, en skildring om Nils Andersson och den svenska spelmansrörelsen, utgåvan *Lapska sånger 1* (av H. Grundström), J. H. Åbergs pedagogiskt instruktiva *En liten orgelbok* och Flyckts bok om Mozarts pianokonsert.

1959 blev ett något tunnare år vad den rent musikvetenskapliga produktionen beträffar. Bland andra typer av skrifter skall nämnas Å. Lellkys historik över Musikaliska Konstföreningen 1859–1959 och hans *Händel-monografi*, Å. Eliaessons & G. Percys bok om Goethe in der nordischen Musik, J. Rabes nyttiga *Dikt och ton*, Marianne Mörnars *The Voice Organs* samt ett par översättningar, däribland två om jazz.

Också 1960 och 1961 var musikvetenskapligt sett förhållandevis magra år, bortsett från (och delvis kanske på grund av?) de många uppsatser, som inflöt i STM 1961, den digra festskriften till Carl-Allan Moberg. 1960 kom för övrigt också en annan uppsatsantologi, »Om visor och låtar», tillägnad Svenskt visarkivs generöse mecenat Sven Salén, sista bandet av den ytterligt påkostade nyutgåvan av Geijer-Afzelius' »Svenska folkvisor» [sic] med musikkommentarer av Sture Bergel samt N. Denckers Sveriges folklekar [volym 1]. Från 1961 skall noteras C. Nordbergers bok *Violinen och dess värld*, M. Tegens undersökning *Mål och medel* i Stockholms musikbildningsarbete (stencil), B. Hambræus' studie *Codex Carminum Gallicorum* (*Studia musicologica Upsaliensia* 6) samt ett antal översättningsarbeten (bl. a. av A. Benade, L. Bernstein och H. Renner) i pocket-böckernas första uppsvingsperiod, alla inte outhärliga för svenska läsekretsar.

Den torra katalogen visar om inte annat att det under senare hälften av 1950-talet växte fram en skriftproduktion av större omfattning och mångsidighet än tidigare.

Åren omkring 1960 företer dock en viss stagnation, som torde ha haft flera samverkande orsaker, däribland — beträffande ledande personligheter — sjukdom, växande administrativa och pedagogiska arbetsbördor och igångsättandet av större projekt eller skrifter som skulle kräva mångåriga förberedelser. Härtill kom att tidskriftsfloran börjat växa och att något flera svenska forskare än tidigare börjat få bidrag placerade i utländska tidskrifter och kongressredogörelser.

Den viktigaste nya svenska musiktidskriften vid denna tid var givetvis *Nutida musik*, vars första häfte utkom hösten 1957. Som redaktör fungerade då Ingvar Lidholm, i redaktionen satt Karl-Birger Blomdahl, Nils Castegren, Magnus Enhör-

ning, Bengt Hambraeus, Julius Rabe och Bo Wallner. För de medlemmar i samfundsstyrelsen, som — mot huvudredaktörens vilja — önskat ge mera utrymme åt 1900-talet i tidskriften, upplevdes Nutida Musik visserligen inte som en konkurrent, snarare som ett viktigt och välkommet nytt forum för nya musikströmningar. Men samtidigt tedde sig önskemål om en »modernisering» av STM mindre aktuella: det fanns i varje fall ingen anledning till att i STM försöka konkurrera med Nutida Musik. Ett stycke in på 60-talet försökte även Fylkingen att med sin »bulletin» skapa ett forum för radikalt inriktade skribenter.

Ett av de projekt som under en ganska lång tid tog flera musikforskare tid i anspråk var planerna på en handbok i allmän musikhistoria på svenska. De genomgick under 1950-talet åtskilliga förändringar alltifrån en fyllig framställning för bruk vid gymnasierna till en ersättning för Jeanson-Rabe. Ett antal kapitel färdigställdes, men några medlemmar av författare-temat fick aldrig tid och ro till att fullborda sina avsnitt, och i början på 60-talet måste hela planen skrinläggas. Med tanke på Carl-Allan Mobergs något senare inledda arbete på en nydaning av Tonkonstens historia i västerlandet upplevdes projektet inte heller som alldeles oundgängligt. Istället enades författare och förlag om att en handbok i *svensk* musikhistoria vore desto viktigare att satsa på. Även planerna på en sådan — det fanns faktiskt två helt olika planer — går tillbaka till 1950-talet.

Ytterligare en viktig nyhet fr.o.m. 1950-talet var bildandet av Svenska sektionen av AIBM (Association internationale des bibliothèques musicales). Den internationella organisationen grundades 1951, den svenska sektionen tillkom 1953 med G. Morin som ordförande (sedermera avlöst av Folke Lindberg och Bengt Kuhlberg). En av sammanslutningens huvuduppgifter är, som bekant, att åstadkomma ett monumentalt källlexikon, RISM (Répertoire international des sources musicales). Det svenska RISM-arbetet inleddes 1954 under bibl. Cari Johanssons ledning. Tack vare generösa anslag från Knut och Alice Wallenbergs stiftelse (1961-68) kunde katalogiserandet av svenskt källmaterial intill 1800 ges effektivitet och kontinuitet; från 1968 har anslagsgivningen övergått till Kungl. Majt. Betydelsen för svensk musikforskning av att på detta sätt få inom landet bevarat äldre källmaterial katalogiserat och uppgifterna därom publicerade i internationellt sammanhang kan inte överskattas.

*

Redan 1959 började i en liten krets planeras för en festskrift till Carl-Allan Mobergs 65-årsdag den 5 juni 1961, en dag som tedde sig desto viktigare som Moberg varslat om att han vid samma tid avsåg att lämna sin lärostol i Uppsala. Till självvald redaktion bakom samfundsordförandens rygg utsåg sig Ingmar Bengtsson, Axel Helmer, Gösta Morin, Einar Sundström, Stig Walin och Bo Wallner. Huvuddelen av det löpande redaktionella arbetet, som blev väsentligt mera betungande än normalt, sköttes av tidskriftssekreteraren Helmer, som löste sin svåra uppgift på ett storartat sätt. Liksom alltid i dylika sammanhang höll tidtabellen i sista stund på att spricka. Men på morgonen den 5 juni kunde redaktionen på Stockholms central mottaga det exemplar i praktband, som några timmar senare skulle överräckas till jubilarerna.

»Studier tillägnade Carl-Allan Moberg» blev en volym på 410 sidor med trettio bidrag av svenska och utländska forskare, kompletterade med en bibliografi över Mobergs skrifter. Festskriftens finansiering var ett vågspel som lyckades tack vare kombination av ordinarie tryckningsanslag för STM och frikostiga bidrag från alla de enskilda personer och institutioner, som finns upptagna i volymens »Tabula

gratulatoria». Årgången trycktes på Isaac Marcus boktryckeri AB men med en helt ny typografi. Valet av stilsort och papper var ett experiment, som sedan bedömdes ha slagit väl ut och gav modeller när tidskriften följande år överfördes till annat tryckeri.

För att inte tynga framställningen alltför mycket med redogörelser för ekonomiska förhållanden skall här — vid periodgränsen 1961 — lämnas en summarisk översikt över dessa med tonvikt på de senaste årtiondena. Uppgifterna i följande tabell, avseende ett antal år, som bl.a. utvalts med hänsyn till de bevarade uppgifternas fullständighet, kan tjäna som utgångspunkt. Förkortningarna avser: Medl. = medlemsantal, Årsav. = årsavgiftens storlek, Beg. A = begärt statsanslag, Erh. A = erhållet statsanslag, Tot-TR = totalkostnad för tryckning av STM, Sid-TR = ungefärlig tryckkostnad per trycksida.

År	Medl., ca	Årsav. (kr)	Beg. A (kr)	Erh. A (kr)	Tot-TR (kr)	Sid-TR (ca kr)
1919	220	10	—	—	2 786:52	14
1920	230	10	4 500	2 500	13 412:62	14
1935	100	10	2 500	2 200	2 407:76	15
1941	100	10	1 800	1 700	1 639:03	12
1947	120	10	4 500	3 500	3 166:96	19
1953	140	15	7 000	4 600	6 515:35	30
1955	240	15	7 000	4 600	8 672:42	35
1959	240	15	10 400	8 000	9 752:35	43
1963	460	20	17 000	14 000	20 442:64	80
1966	470	25	24 000	17 000	33 021	115

En siffra av särskild betydelse är produktionskostnaden per trycksida för STM. Den höll sig rätt konstant under 1920- och 30-talen, började stiga efter andra världskriget och sköt markant i höjden ett stycke in på 50-talet; därefter har stigningen varit brant. Hårtill kom efter 1961 betydligt större översättningskostnader än tidigare.

Relationerna mellan äskade och erhållna statsanslag är givetvis intressanta att studera. Särskilt »oroväckande» upplevdes i samfundet anslagens otillräcklighet vid 50-talets mitt. 1956 hade man en förlust på nära 2 500:— och framhöll för myndigheterna att det nu krävdes »en avsevärd höjning av årsanslaget» för att inte tvingas att hårt skära ned sidantalet i tidskriften. Anslaget höjdes också detta år från 4 600 till 5 500 kr.

Mot denna bakgrund ter sig höjningarna av medlemsavgiften inte bara ofrånkomliga utan — såsom de nu genomfördes — särdeles försiktiga. På 30-talet täckte statsanslaget huvudparten av tryckningskostnaderna; den tusenlapp medlemsavgifterna inbringade kunde brukas för andra ändamål, bl.a. arvoden. Under 50-talet blir statsanslaget alltmera otillräckligt (se 1953 och 1955). Kompensationen i medlemsavgifter har inträtt etappvis, dels vid 50-talets mitt, dels 1963/64.

Vad som ej framgår av tabellen är bl.a. diverse tillkommande kostnader för administration, distribution, reklam, porton o. dyl. Ej heller framgår övriga intäkter, som främst består i försäljning av äldre tidskriftsårgångar, Äldre Svensk musik och royalty på MMS-serien. Tack vare de sistnämnda har verksamheten kunnat hållas flytande, om också med ytterligt snäva marginaler sedan något generösare honoreringsprinciper för tidskriftsmedarbetare infördes i början av 60-talet. Omkring 1967-68 har nya ekonomiska svårigheter tillstött, som framtvingat omprövningar av tidskriftens omfång och behov av intensifierad medlemsvärning.

Perioden 1961–1968

Vid årsmötet den 29 maj 1961 skedde nyval i samfundet. Carl-Allan Moberg, som var frånvarande på grund av sjukdom, hade av sagt sig omval. Det var vid denna tidpunkt redan klart att Ingmar Bengtsson skulle efterträda honom 1 juli på lärostolen i Uppsala och han valdes nu till ny ordförande för samfundet. Övriga styrelseledamöter blev Stig Walin, Axel Helmer, Kerstin Linder, Gösta Morin och Bo Wallner, alltså omval med den enda förändringen att Morin inträdde på Bengtssons plats. Suppleanter blev Å. Brandel och M. Tegen. Den enda förändring, som före 1969 inträffat ifråga om styrelsens sammansättning, är att Morin i juni 1965 remplacerades av sin efterträdare som chef för Musikaliska akademiens bibliotek, fil. lic. Bo Lundgren.

Med ordförandeskapet följde automatiskt uppgiften att vara huvudredaktör för STM. Bengtsson önskade emellertid inte sköta tidskriften ensam. Han ville bl. a. ge den en mera internationell prägel, eftersträfvade en ny arbetsfördelning av de växande uppgifterna för att i någon mån avlasta huvudredaktör och sekreterare och var framför allt angelägen om att få en redaktion, som kunde fungera som en aktiv diskussionsgrupp och idégivare. Styrelsen utsåg kort efter årsmötet en redaktion bestående av Bengtsson (huvudredaktör), Helmer (redaktionssekreterare), Moberg, Wallner och Folke Bohlin (speciellt vald för att taga ansvar för recensensavdelningen).

Konstruktionen med en redaktionsgrupp har sedan dess bibehållits men undergått både förändringar och utbyggnader. Bohlin efterträddes 1966 av Cari Johansson som redaktionsmedlem. Snart därefter utsågs Anders Lönn att fungera som redaktör för avdelningen bok- och musikalierecensioner och Carl-Gunnar Åhlén att redigera avdelningen skivrecensioner.

Den nya styrelsens och redaktionens första verksamhetsår (1961/62) blev intensivt och händelseladdat. Dess första åtgärd var att överföra STM från Isaac Marcus' boktryckeri i Stockholm till Almqvist & Wiksells (AWE) i Uppsala. Detta berodde ingalunda på missnöje med Marcus (också om det stundom funnits bekymmer med tidtabellen för utgivningen, bekymmer som dock fram till 1968 inte skulle bli mindre i Uppsala). Huvudskälet var att AWE tryckte både *Studia Musicologica Upsaliensia* och *Monumenta*-serien och att därutöver samverkan med AWE upprättats beträffande handboksplaner i musikhistoria. Det föreföll naturligt att inbegripa även STM i detta växande samarbete, vartill, såsom redan nämnts, kom de goda intrycken av AWE:s erfarenheter och resurser på vetenskapligt område. Flyttningen skedde, och årgången STM 1962 — en avsiktligt tunn volym i skuggan av festskriften 1961 — trycktes på AWE i en ny layout och typografi och med ett ljusgrått omslag, vilket bibehållits t. o. m. årgång 50, 1968.

En annan åtgärd var upprättandet av särskilda regler för medarbetare i STM, något som man länge känt behov av. (Reglerna trycktes separat 1962.) Samtidigt påbörjades också formulerandet av mera detaljerade editionsriktlinjer för MMS (av Bengtsson, som särdeles konkret erfarit vilka svårigheter man kunde hamna i utan sådana riktlinjer). Detta arbete råkade dock in i en helt ny situation, då det stora Berwald-projektet kort därpå kom i förgrunden, varom mera nedan.

Styrelsens mest betungande uppgift under 1961/62 blev att förbereda det fjärde nordiska musikforsarmötet. Beslutet att detta ånyo skulle äga rum i Stockholm–Uppsala hade fattats mycket snabbt, sedan man från Finland bett att få uppskov med arrangerandet och sedan det blivit klart att AIBM skulle avhålla sin internationella kongress 1962 i Stockholm. Samfundet åtog sig det nordiska mötet och inledde omedelbart nära samarbete med Svenska sektionen för AIBM för att samordna tidtabeller och arrangemang m. m. Samverkan med AIBM-folket, främst Gösta Morin och Cari Johansson för sektionen och Folke Lindberg, som då var AIBM-president, förlöpte till alla delar trivsamt och lyckosamt. (Beträffande detta musikforsarmöte se STM 1963, s. 123–176.)

Utöver STM publicerade samfundet 1962 som tredje MMS-volym den sedan länge förberedda utgåvan med en anonym Johannes-passion från tidigt 1600-tal i bearbetning av Lennart Reimers. Anslag härtill hade erhållits från Syskonen Wesséns stiftelse, ett anslag som även kunde täcka huvudparten av kostnaderna för nästföljande volym, MMS 4 med 3 sinfonior av J. H. Roman, utgivna av Ingmar Bengtsson (färdig 1966). I detta sammanhang kan det vara lämpligt att något kommentera MMS-utgivningens ekonomiska och personella förutsättningar.

Sedan riktlinjerna dragits upp av MMS-kommittén med Moberg och Bengtsson som drivkrafter, anhöll samfundet 1 sept. 1958 att Kungl. Musikaliska akademien måtte upptaga en anslagspost för Monumentautgivningen i sina petita. Så skedde också fr. o. m. 1959/60. Det äskade beloppet var 20 000 kr och samma summa begärdes regelbundet t. o. m. 1962/63. De båda följande budgetåren begärdes 25 000 kr, 1966/67 35 000 kr och de närmast följande åren 40 000 kr. Denna punkt i akademiens årliga petitumkatalog har aldrig lett till positivt resultat; avslagen — utan motiveringar — har kommit lika regelbundet som petita har avgivits. Såsom nedan skall framgå, ljusnade det ekonomiska läget ett stycke in på 60-talet (på sätt som den 1954 bildade MMS-kommittén inte kunnat förutse), dock oviss för hur länge ...

*

För att återgå till händelserna i tidsföljd, så skedde 1962 även att samfundet lyckades få den nyligen skrivna MGG-artikeln *Schweden* översatt till engelska och utgiven i enkelt offsettryck genom Svenska institutets försorg. (*A Survey of Music in Sweden*; en fransk översättning tillkom något senare.) Den lilla publikationen blev färdig lagom till »dubbelkongressen» i augusti detta år. Vid samma tid fördes livliga diskussioner om hur man skulle förfara för att göra samfundet mera känt och få fler medlemmar. (Bl. a. ondgjorde man sig över att tidskriften lika sällan som sporadiskt blev uppmärksammas i dagspressen i motsats till andra årsböcker som t. ex. S:t Eriks Årsbok, *Fataburen* o. dyl. Framstötar gjordes då och senare men har alltså inte medfört nämnvärda framgångar. Flertalet musikkritiker negligerar alltså samfundets produkter.) Genom ett par PR-åtgärder — ett tryck om MMS, ett mångfaldigat handbrev från ordföranden till utländska kolleger och några stenciler i förening med en helhjärtad insats från skattmästarinnan — kunde medlemsantalet med ett slag (1963/64) ökas från ca 270 till ca 460. På sistnämnda nivå har antalet i genomsnitt hållit sig sedan dess.

Vid början av 60-talet kunde man förutsäga en rad viktiga jubileer under det närmaste årtiondet. Viktigast tedde sig P.-B.-jubileet 1967, 100-årsminnet av Berwalds död 1968 och Föreningen Svenska Tonsättares 50-årsfirande samma år, samfundets 50-årsjubileum 1969, Musikaliska akademins 200-årsjubileum 1971 och samma år 100-årsminnet av Stenhammars födelse samt 1973 Kungl. Teaterns (Operans) 200-årsjubileum. Det gällde att i tillräckligt god tid avgöra, var samfundet skulle engagera sig och i vilken utsträckning, samt kalkylera, vilka förberedelser, som skulle erfordras. Från samfundsledningens sida ansågs två av dessa händelser särskilt angelägna att aktivt taga del i: Berwaldjubileet och samfundslutningens egen femtioåriga tillvaro.

Tanken på en både kritisk och praktisk utgåva av Berwald-verk inför jubileet väcktes redan hösten 1962 under diskussioner mellan I. Bengtsson, N. Castegren och F. Lindberg. Samtidigt förde Bengtsson fram tanken på att i stället för en stor Berwald-monografi (som det saknades både tid och författare till) försöka få till stånd en volym med Berwald-Documenta efter välkända utländska modeller. (Inom samfundet hade man redan berört frågan om utgivandet av en Documenta-serie som parallell till Monumenta-serien.)

Att belasta samfundsledningen med en utgåva av Berwald-verk ansågs orimligt; för denna stora uppgift krävdes ett särskilt organ. Samtidigt fasthöll man från samfundets sida önskemålet att en Berwald-utgåva enligt moderna textkritiska riktlinjer likväl borde falla under rubriken Monumenta Musicae Svecicae. Det särskilda organet borde konstitueras så, att nära samverkan med samfundet kunde garanteras och samtidigt att det skulle bli slagkraftigt och effektivt i samband både med anslagsansökningar och projektets genomförande. De inledande informella överläggningarna ledde mycket snabbt till bildandet av en femmannakommitté, bestående av I. Bengtsson (ordf.) och B. Wallner representerande samfundet, F. Lindberg (sekr.) och N. Castegren representerande Sveriges Radio och S. Walin representerande Musikaliska akademien. (Wallner måste av tidsskäl lämna kommittén hösten 1968 och remplacerades av Hans Eppstein.) Motiveringarna för »radiofolkets» plats i sammanhanget är tydliga nog. Dels räknades Castegren till landets främsta Berwald-kännare, Lindberg till experterna på arkiv/bibliotek- och käll-sidan, dels utlovade radion omedelbart både ekonomiskt stöd och lokalutrymmen.

Huruvida det var Berwalds storhet och betydelse, projektets storleksordning och/eller det förbättrade klimatet för anslag till kulturella ändamål som var utslagsgivande (eller kanske en samverkan mellan dessa faktorer) är inte gott att veta; alltnog erhöles snabbt ekonomiska garantier från svenska staten med 425 000 kr och från Sveriges Radio med 125 000 kr för utgåvans genomförande. Kort därpå erhöles även välvilligt stöd från Statens humanistiska forskningsråd för förberedelserna av Documenta-volymen. En särskilt assistent för båda Berwald-projekten kunde tillsättas (först Birgit Kjellström, sedan från 1963 Erling Lomnäs). En så stor satsning av offentliga medel på en musikvetenskaplig insats och en utgåva av musik har Sverige hittills aldrig upplevt.

I samråd mellan samfundet och den nya Berwald-kommittén beslöts att utgåvan skulle betraktas som en särskild delserie av Monumenta Musicae Svecicae och fördes med denna »överrubrik». En öppen fråga vid samma tid var: vilket förlag? Inom kommittén var man angelägen lika mycket om internationell spridning som hög tryckteknisk kvalitet. Tankarna gick till Bärenreiter-Verlag — och samtidigt som denna diskussion pågick anlände budskap

om att just detta förlag vore intresserat av att ge ut Berwald! Samarbetet etablerades mycket snabbt, och till kommitténs glädje uttalade förlagschefen Karl Vötterle mycket bestämt att utgåvan borde omfatta *samtliga* verk. Varje slag av urval skulle bli tidsbundet och kunna kritiserats av eftervärlden.²⁰

Här kan inte närmare redogöras för det arbete, som sedan 1963 kontinuerligt bedrivits av Berwald-kommitténs arbetsutskott (Bengtsson, Lindberg och Castegren samt assistenten Erling Lomnäs). Detaljerade editionsregler utarbetades, som dock inte är räckande beträffande MMS-uppgifter för tiden före ca 1800. När dessa rader skrivs har Berwald-jubileet passerat, tre volymer av de beräknade 25 har utkommit — däribland Drottningen av Golconda — och flera andra är under förberedelse. För documenta-volymen har bedrivits ett mycket omfattande insamlings- och kopieringsarbete, men materialets omfattning och komplikationer har lett till avsevärda förseningar.

Den stora utgåvan med Franz Berwald Sämtliche Werke har otvivelaktigt varit ytterligare ett skäl till att utgivningen av huvudserien av MMS fortskridit så långsamt under 60-talet. En väsentlig ljusning inträffade 1966, då en ansökan riktad till Statens humanistiska forskningsråd gällande en femte MMS-volym beviljades. MMS 5 med kyrkliga verk från den svenska stormaktstiden utkom under juni 1969. Utgåvan hade förberetts av Carl-Allan Moberg och slutfördes med bistånd av Jan Olof Rudén. 1968 ombildades MMS-kommittén och fick följande sammansättning: I. Bengtsson, H. Eppstein (verkställande ledamot efter Bengtsson), E. Kjellberg, E. Lomnäs, J. O. Rudén samt adjungerade sekr. Helmer och kassaförvaltaren Linder. Kommittén sätter förhoppningar till ytterligare stöd från forskningsrådet för kommande MMS-volymer.

Allmänt kan sägas att möjligheterna att få anslag för musikvetenskapliga ändamål förbättrades väsentligt ett stycke in på 60-talet. De medel som från enskilda fonder och från humanistiska forskningsrådet (i ett fall även det naturvetenskapliga) tillfallit projekt som RISM och Berwald-publikationerna liksom Uppsala-institutionens musikanalyslaboratorium är betydande.

Ännu tydligare framstår detta, om man lägger till grundandet av Svenskt musik-historiskt arkiv (SMA) den 1 juli 1965.

Uppslaget till detta arkiv sammanhänger med de i början av 1962 väckta tankarna på en stor handbok i svensk musikhistoria men också med ämnets förförande underbemanning vid universiteten. En handbok av detta slag kunde inte bygga på kompilering, den måste medföra primärforskning för praktiskt taget alla medförfattare. Men alla tänkbara sådana hade fullt upp med andra uppgifter och i flera fall egna avhandlingar på gång. I detta läge måste den seglivade humanistiska traditionen med idel »soloforskningar» te sig otymplig och ineffektiv. Många satt veterligen inne med långt större material i form av källförteckningar, temakataloger, excerpter m. m. än de någonsin kunde utnyttja och publicera inom överskådlig framtid. Bristande delgivning kunde leda till att flera forskare fick göra om ungefär samma tidsödande arkivaliegenomgångar o. dyl. I viss utsträckning borde detta kunna rationaliseras och samtidigt en del dåliga vanor (t. ex. »äganderättskänslor» inför ett »fynd» av källa i offentligt arkiv) undanröjas. Genom centralisering av inventeringsuppgifter skulle utforskandet av svensk musikhistoria kunna effektiviseras väsentligt och en del av eftersläpningarna på grund av ämnets ungdom och minimala personresurser avhjälpas. Istället för att vänta — ovisst hur länge — på att universitetsinstitutioner och lärostolar skulle etableras vid flera universitet, vore det värt att satsa på en fristående servicecentral,

²⁰ I korthet redogörs för denna förhistoria i Vötterle-festskriften Musik und Verlag (Kassel &c. 1968), s. 16–17.

som kunde betjäna vilka institutioner och enskilda forskare som helst. Självfallet kunde en sådan centraliserad verksamhet aldrig »ersätta» forskarnas självsyn i källmaterialen, men ändå avgjort bli ett ovärderligt komplement och hjälpinstrument. Och givetvis var handboksplanen blott ett exempel (med rätt kort giltighetstid) på vad centralen kunde betjäna. Uppläggningsen måste från början ske mera i stort och utan alltför mycket hänsyn till specialönskemål.

Ovanstående rader är att betrakta som uttryck för artikelförfattarens eget synsätt 1962, då hans tankar allt oftare kretsade kring ett projekt av detta slag. I första hand dryftades idéerna med samfundets sekreterare Axel Helmer och med Bo Wallner. Några egna dagboksanteckningar kan belysa händelseförloppet. I sept. 1962 noteras att tillkomsten och placeringen av ett »Svenskt musikhistoriskt arkiv» kanske måste ses i sammanhang med utvecklingen av ämnet vid de olika universiteten (detta med anledning av propå från Lunds universitet). — Oktober 1962: »Känner mig mer o. mer övertygad om vikten av att få till stånd ngt slags »Svenskt musikhistoriskt arkiv», vare sig i Sthlm eller i Uppsala. (Deutsches Musikgeschichtl. Archiv i Kassel ingen ointressant modell!)» — Febr. 1963: »Min idé om ett svenskt musikhist. arkiv nu inbakad i petitum, där jag angav 89 000 kr för upprustning etc. o. fick rektor Segerstedts medhåll beträff. arkivpunkten.» (Det gällde denna gång en första framstöt, kopplad till behov vid institutionen i Uppsala.) Vintern 1963/64 inarbetades projektet dessutom av Bengtsson i en promemoria av en expertgrupp för de estetiska ämnesområdena, beställd av forskningsberedningen. — Maj 1964: »Spännande f. ö. mina planer på ett »svenskt musikhistoriskt arkiv», för vilket A. Helmer vore lämplig föreståndare. Sedan T. Segerstedt efter påstöt. från Joen Lagerberg frågat mig om lämpliga projekt [för anslagsgivning från Kungafonden] o. jag insänt skrivelse om arkivplanerna o. äskat medel för utredning o. inventering, fick vi pengarna vid vårens slut, vilket innebär att vi med kungafondens medel (8 000, 6 000 för Helmer och 2 000 för omkostnader) kan skapa en grundval redan före årets slut! Besked om beviljandet kom den 26 maj!»

Utredningen verkställdes under de närmaste månaderna av Helmer och gav en god grund för de följande åtgärderna. En minnesanteckning från okt. 1965 i dagboken gällande januari samma år lyder: »11.1 viktigt sammanträde å MM (styrelsen), varvid min idé om ett Svenskt musikhistoriskt arkiv f.f.g. dryftades på allvar. Kungafonden hade ju 1964 beviljat 8 000 kr för utredning i frågan, och nu hade Ernst [Emsheimer] och jag funnit lämpligt pröva med en anslagsansökan till Hum. Forskningsrådet. Kanske — tänkte vi — skulle detta beviljas till nyåret 1966 eller till 1.7.1966. — — — Den 14.1 avgick skrivelsen till forskn.rådet. Mirabile dictu gick det hela sen igenom på våren och arkivet, SMA, existerar sedan 1 juli 1965! Föreståndare A. Helmer, assistent Anders Lönn, lokal (t.v.) MM. Styrelseordf. [f. d. riksarkivarien] Ingvar Andersson, m. a. o. allt enligt ritningarna men mycket snabbare!»

Tillkomsten av SMA måste betraktas som en utomordentligt viktig förstärkning av den svenska musikhistoriska forskningens resurser. En redogörelse för SMA:s uppläggning och verksamhet återfinns i STM 1965, s. 83–88, jfr även Fontes 1967, s. 101–103. Redan 1966 kunde SMA offentliggöra sin första Bulletin. 1968 förstärktes staben med ett kontorsbiträde. Bibliografier, inventeringar, informations-sökning med hjälp av datamaskin, incipitkodning och mycket annat står på SMA:s arbetsprogram.

Att SMA ägnats så förhållandevis mycket utrymme i denna historik motiveras främst av att arkivet kan betraktas som ett slags systerorganisation till samfundet; båda är fristående från universitetsinstitutionerna och båda är inriktade främst på svensk musikhistoria.

Ett bidragande skäl är de »personalunioner» som i begynnelseskedet råkat finnas mellan samfundet och SMA. I och med SMA:s tillkomst tedde det sig naturligt

att tänka sig olika former av samverkan mellan de båda parterna, t. ex. ifråga om viss utgivningsverksamhet inklusive nyproduktion av äldre skivinspelningar så snart sådana planer kan realiseras. Våren 1969 etablerades också ett konkret sådant samarbete genom igångsättandet av publikationsserien »Musik i Sverige. Skrifter utgivna av Svenska samfundet för musikkforskning och Svenskt musikhistoriskt arkiv». För projektets drivande tillsattes i april en särskild redaktionskommitté med två representanter från vardera hållet (F. Bohlin och M. Tegen respektive A. Helmer och A. Lönn). Enligt det redaktionella förordet till den första volymen, som kunde utkomma endast några månader senare, inriktas serien »på källor som belyser musikproduktionen, musiklivet och den musikaliska åskådningen i Sverige under olika tider».²¹ Serien skall kunna omfatta »såväl dokument som specialstudier och bibliografiska arbeten».

1966/67 tillkom ytterligare ett internationellt projekt, som omedelbart krävde aktiv svensk medverkan: den på initiativ av prof. Barry S. Brook i New York startade Répertoire international de la littérature musicale, RILM, »an abstracted, computer-indexed bibliography of scholarly literature on music». En central för insamling och/eller tillverkande av abstracts på engelska måste upprättas i varje land. Den 26 jan. 1967 bildades »the Swedish National RILM Committee» med representanter för samfundet, svenska sektionen av AIBM, SMA och MAB. I. Bengtsson valdes till ordförande, A. Helmer till sekreterare (senare avlöst av A. Lönn). Arbetet kunde omedelbart igångsättas tack vare att SMA hade personal och lokaler till förfogande. Ett litet anslag från humanistiska forskningsrådet och A. Lönn's gedigna kunskaper i engelska kom väl till pass. Hade SMA ej existerat vid denna tidpunkt, torde samfundet ha belastats med huvudansvaret för RILM-arbetet.²²

*

På denna plats skall kort redogöras för musikkforskningens öden vid de svenska universiteten under de senaste åren.

Senhösten 1964 kom representanter för forskningsberedningen till Uppsala för att bl. a. med humanistiska fakulteten dryfta vad det fanns för akuta och angelägna önskemål från de olika institutionernas sida. Vid detta tillfälle valde representanten för musikkforskning att mindre tala om Uppsala-institutionens bekymmer än om ämnets underutvecklade position i landet. De framförda synpunkterna bar frukt såtillvida att de ledde till tillsättandet av en särskild snabbutredning på uppdrag av Universitetskanslersämbetet i början av 1965. Utredargruppen, bestående av I. Bengtsson, musikkhögskoledirektören Bertil Carlberg och lektor Bo Wallner (en tid med musikteoriläraren Bengt Holmstrand som sekreterare), framlade våren

²¹ A. A-son Hülphers, Historisk afhandling om musik och instrumenter. Västerås 1773. Faksimileutgåva med inledning av Thorild Lindgren, Sthlm 1969. Utgiven med anslag från Längmanska kulturfonden och Statens humanistiska forskningsråd.

²² Resultaten av den snabbt etablerade svenska RILM-medverkan kan utläsas i häftet RILM Abstracts 1/1, januari–april 1967; man kan där få intrycket att produktionen av musiklitteratur är särdeles intensiv i Sverige. Ytterligare bör kanske påpekas att detta abstract-arbete till 100% ligger i linje med det arbete, som ändå måste utföras vid SMA. Detsamma gäller RILM-planerna på att sedermera behandla även facklitteratur före gränsen 1.1.1967.

1965 sitt betänkande Musikforskningens framtida ställning i Sverige (stencil).²³ De riktlinjer, som här drogs upp för en framtida utbyggnad av ämnet vid svenska universitet godtog i allt väsentligt av kanslersämbetet, vilket framgår av dess petita fr. o. m. 1965/66.

Utredargruppen kände sig tvungen att trots allt förorda återhållsamhet i utbyggnadstempot på grund av bristen på formellt kompetenta personer. En av de »djävulscirklar» svensk musikforskning befunnit sig i har ju varit att å ena sidan små resurser och undanskymd ställning lett till begränsning av tillgången på personer med högre examina och å andra sidan dels att få vågat satsa på sådana examina, dels att de i förtid »ätits upp» av andra verksamhetsfält, företag och institutioner och därmed — för att sluta cirkeln — förhindrats (bl. a. av ekonomiska skäl) att avlägga högre examina resp. att ägna sig mer eller mindre odelat åt musikforskning. Dock måste läget anses ha förbättrats åtskilligt under 50- och 60-talen. Inom det alltjämt lilla ämnet kunde man vid 60-talets mitt räkna ett tiotal doktorander (av vilka dock några »hoppat av») och minst lika många licentiander. Men hur många av dessa var inte engagerade i pedagogisk och administrativ verksamhet, vid bibliotek eller Sveriges radio, dessutom i några fall identiska med dem som helst anlätades för lexikonartiklar, musikessayer, pedagogiska serier i radio, folkbildningsverksamhet, musikkritikeruppgifter o. dyl.? Moberg klagade på sin tid regelbundet över att de kvalificerade musikforskarna var för få, resp. att för få fick tid och krafter över till forskning. Nu vid 60-talets slut är läget numerärt sett gynnsammare vad de personella resurserna beträffar, men samtidigt har arbetsfältet växt minst lika snabbt. Dagens läge är alltjämt att det råder underbemanning och likväl otrygghet på musikforskarnas arbetsfält.

Väsentligt för ämnets ställning och tillväxt måste — av både sakliga och formella skäl — tillkomsten av doktorander och av docent- och professorskompetenta personer vara. Härvidlag har 60-talet inneburit en förändring till det bättre; till väsentlig del är det fråga om ett skördande av vad Carl-Allan Moberg tidigare sått. Våren 1966 disputerade Hans Eppstein på avhandlingen Studien över J. S. Bachs Sonaten für ein Melodieinstrument und obligates Cembalo. (Studia musicologica Nova series nr 2.) Hösten 1966 disputerade Johan Sundberg på avhandlingen Mensurens betydelse i öppna labialpipor... (samma serie nr 3). Våren 1967 kom Jan Ling med sin avhandling om Nyckelharpan (utgiven som nr 2 i serien Musikhistoriska museets skrifter). För närvarande (1969) räknar ämnet 5–6 doktorander med inriktning på den traditionella fil. dr-graden. (Av övriga högstadiestuderande torde åtskilliga komma att inrikta sig på den 1969 nyinrättade forskarutbildningen och »doktorsexamen».)

För ämnet musikforsknings position har de nämnda disputationerna haft vissa konsekvenser. De har visserligen ej berört inrättandet av en regelrätt filial i Lund (med undervisning för 1 och 2 betyg) till Uppsala-institutionen. Denna filialverksamhet, bedriven på försök 1965/66 (för ett betyg på Lundauniversitetets egen bekostnad) och reguljärt fr. o. m. 1966/67 (med statsanslag via UKÄ), har varit ett sorgebarn. Något universitetslektorat har ej kunnat anordnas i Lund, all examination måste ännu 1969 skötas från Uppsala. Först 1968 erhöles medel för anskaffning av det nödvändigaste ifråga om uppspelningsapparat o. dyl., och någon trebetygsundervisning har ännu efter 3–4 år ej kunnat igångsättas. Desto gynnsammare har utvecklingen blivit i Göteborg tack vare Jan Lings energiska insatser sedan han hösten 1967 knöts till stadens musikkonservatorium. Redan fr. o. m. vårterminen 1968 hade ämnet etablerats vid Göteborgs universitet (med stort deltagareantal på grund

av länge uppdämt latent intresse) och fr. o. m. vårterminen 1969 kunde även trebetygsundervisning införas. I Stockholm fortlöper under Martin Tegens ledning undervisningen för 1–3 betyg, och våren 1968 examinerades där (efter dispens) f.f.g. en licentiand.

Under samma tid — noga räknat fr. o. m. framläggandet av betänkandet om Musikforskningens framtida ställning i Sverige (våren 1965) — hade frågan om inrättandet av en andra professur i musikforskning mer och mer kommit i förgrunden, bl. a. genom UKÄ:s petita. Samtidigt slog tanken på ett stort »musikcentrum» i Stockholm, inkluderande bl. a. både Musikhögskolan och en musikvetenskaplig institution rot både i andra utredningar och i konkreta byggnadsplaner. Men ännu 1968/69 måste läget betraktas som både oklart och ovisst, ej minst sedan Statskontoret låtit antyda sin uppfattning att högre utbildning i ämnet ej borde förekomma vid mer än en à två universitetssorter i landet.²⁴

1967 drabbades som bekant samtliga ämnen inom de humanistiska fakulteterna av UKAS-gruppens utredningar och direktiv om grundutbildningens framtida utformning inom ramen för »fasta studiegångar». Här skall inte närmare kommenteras vad som sedan dess hänt resp. inte hänt; hithörande frågor berör lyckligtvis endast indirekt Svenska samfundet för musikforskning, dess tidskrift och övriga verksamhet. Av större intresse i sammanhanget är måhända de sammanknytnings mellan vetenskaplig/teoretisk och praktisk/pedagogisk musikutbildning på högre nivåer, som — antydande av 1947 års musikutredning — dykt upp i olika sammanhang under 1960-talet, så bl. a. i Bo Wallners pro memoria om Den högre musikutbildningen (1964), i betänkandet SOU 1968: 15 Musikutbildning i Sverige och i av M. Tegen författade pro memorior från 1968. Härvidlag befinner sig mycket i stöpsleven, och eventuella förändringar kan bli konsekvensrika för den svenska musikforskningens ställning, inriktning och uppgifter. Om de blir till det bättre, kommer de indirekt att gynna även samfundets verksamheter. Om de blir till det sämre? Samfundet har tidigare fungerat häpnadsväckande väl under knappa förhållanden och behöver knappast dela den oro, som stundom upplevs i andra alltmåra byråkratiserade sammanhang.

*

Produktionen av musiklitteratur, som flyktigt summerats periodvis i det föregående, skall åtminstone antydningssvis följas upp även för 1960-talet. Doktorsavhandlingar samt vetenskapliga utgåvor och åtskilliga utredningars betänkanden har redan nämnts. I övrigt är bilden ganska brokig, i någon mån en spegelbild av musikvetenskapens ökade mångsidighet.

Från 1961–63 kan noteras Sveriges Radios intressanta skivantologi och kommentarbok med den lätt utmanande titeln »Den medeltida balladen», Å. Davidssons katalog över Gimosamlingen och bibliografiska bidrag till musiktryckets äldre historia, Grundström-Smedebys utgåva av Lapska sånger (2) och L.-G. Holmströms avhandling Musicality and prognosis. Ungefär från denna tidpunkt börjar också litteraturen om ljudteknik att växa (alltifrån handböcker om bandspelare o. dyl. till specialartiklar om elektriska och elektroniska instrument).

1963 hölls »Der Kieler Tagung» över ämnet »Nordeutsche und nordeuropäische Mu-

²⁴ Med tanke på att högre undervisning och forskning hela tiden i huvudsak varit koncentrerad till den enda lärostolsinstitutionen måste de personella och materiella resurser som ställts till förfogande betecknas som groteskt små, ja löjväckande om man t. ex. jämför med de resurser man förfogar över vid Sveriges Radio/TV, Rikskonserter, Kungl. Teatern etc. I ett par årtionden har Uppsala-institutionen utan resultat begärt en e. o. docentur för ämnet. (En sådan befattning delas intill 1969 på två, tidigare tre ämnen.) Sedan slutet av 50-talet har utan resultat begärts en ljudteknikerbefattning. För förvärv av facklitteratur, tidskrifter, notmateriel, skivinspelningar, magnetofonband, framställning av undervisningsmateriel, vård av instrument och apparatur, nyanskaffningar av kontorsmöbler samt alla övriga löpande omkostnader har Uppsala-institutionen haft ett minimalt årligt materielanslag, som 1960 var ca 8 000 kr och 1968 det dubbla. Vid de övriga universitetet är läget än sämre. Donationer till musikvetenskapens fromma är så gott som obefintliga, och i motsats till tonsättare och utövande musiker kan musikforskare inte räkna med några stipendier (annat än gängse stöd för licentiander och doktorander) e. dyl. ens om de istället för forskning skulle vilja ägna tid och krafter åt läroboksförfattande.

²³ Jfr härom STM 1965, s. 69–81.

sik». Initiativtagare var prof. W. Wiora, och till konferensen hade inbjudits deltagare från alla skandinaviska länder. Inledningsföredragen m.m. publicerades 1965 i serien Kieler Schriften zur Musikwissenschaft Band 16 (med samma titel som mötet hade).

Med *Studia ethnomusicologica Eurasiatica*, en antologi med uppsatser av E. Emsheimer, startades 1964 Musikhistoriska museets skriftserie. Samma år utkom *Musikalisk praxis* av Dart, Bengtsson m.fl. och J. Lings pocketbok om Svensk folkmusik, och följande år fick Ling ut sin licentiatavhandling om L. C. Wiedes vissamling (*Studia musicologica Upsalensis* 8). B. Wallners essay *Scandinavian Music after the Second World War* i jubileumsnumret av *Musical Quarterly* 1965 var ett vägande bidrag till internationell kunskaps-spridning, som det eljest alltid varit för ont om. Från ungefär samma tid kan ytterligare noteras E. Ericis värdefulla orgelinventarium och de första av O. Nordwalls textpublikationer kring nutida tonsättare. 1965 kom också en ovanligt diger populärframställning på musikområdet med F. H. Törnbloms *Operans historia*. Mera som ett kuriosum bör kanske även nämnas alla de gymnasieläroböcker för det egendomliga dubbelämnet »konst- och musikhistoria» som såg dagens ljus vid årtiondets mitt.

1966-67 märks en viss dominans för »modern musik». J. W. Morthenson ger i skriften »Nonfigurative Musik» något på våra breddgrader så ovanligt om ett stycke musikestetisk dogmatik, J. Maegaards *Musikalisk modernism* utkommer i svensk bearbetning, G. Bergendahl skriver om Moderna tonsättareprofiler och Nordwall fortsätter med collage om Ligeti och om Stravinskij. På var sitt sätt viktiga bidrag inom helt andra områden är G. Larssons på egna forskningar grundade essay om Stockholm — stormaktstidens musikcentrum (i antologin *Kultur och samhälle i stormaktstidens Sverige*, som förlaget tidstypiskt nog kallat »tvärvetenskaplig» blott emedan olika kulturyttringar behandlas mellan samma pärmar) och G. Nylöfs sociologiska undersökning av Musikvanor i Sverige (i *SOU* 1967: 9).

För 1968 skall här nämnas endast två arbeten, i både inre och yttre bemärkelse tungt vägande: B. Wallners stora »handbok» om Vår tids musik i Norden och del I i svensk översättning av E. Tawaststjernas magnifika Sibeliusbiografi.

*

För att återgå till samfundet och dess publikationer under 1960-talet, så finns ett antal förändringar att notera. Från och med festskriften 1961, som fick en författarskara av många nationaliteter, har eftersträvat att ge STM en mer internationell inriktning. Härvidlag måste en balansgång föras mellan de svenska läsarnas intressen och önskemålen om bättre kontakter med andra länder. Skulle STM i likhet med den värdefulla nya ungerska »kollegan» *Studia Musicologica* nästan uteslutande publiceras på engelska, tyska och franska, fanns risk för att de inhemska medlemmarnas antal snart skulle sjunka. Men samtidigt upplevde redaktionen allt starkare meningslösheten i att publicera värdefulla bidrag på ett språk, som blott kunde avläsas i ett par små länder och av några få procent av världens musikforskare. De principer som följts fr. o. m. 1962 kan formuleras i fyra punkter: (a) uppsatser i svensk musikhistoria, som kan bedömas vara av intresse huvudsakligen för en nordisk läsekrets publiceras på svenska; (b) uppsatser utan »nationell» prägel (t.ex. om musikteoretiska, -psykologiska o. dyl. ämnen) och andra uppsatser, som kan anses vara av internationellt intresse, bör helst publiceras på engelska eller tyska, undantagsvis franska; (c) författare som har annat modersmål än svenska bör skriva på engelska, tyska eller franska eller få bidragen översatta till något av dessa språk; (d) alla uppsatser på svenska skall förses med resumé på utländskt språk. För recensionsavdelningen fasthölls alltså svenska med vissa undantag enligt punkterna b och c.

Innehållet i STM fr. o. m. 1962 torde vara så pass aktuellt för de flesta läsare att man kan fatta sig kort härom. Under flera år upptogs åtskilligt utrymme av två »följetonger», I. Bengtssons Anteckningar om Per Brant I-III och B. Grusnicks stora uppsatsserie om Die Dübensammlung, som ännu inte är avslutad inom STM:s ram. Grusnicks bidrag ansågs viktigt att få in i tidskriften, men få texter har vållat redaktionen större bekymmer, ty dels växte studien i omfattning långt utöver vad både författare och redaktion beräknat, dels uppstod förseningar på grund bl. a. av författarens sjukdom, i sista stund tillkommande kompletteringar o. dyl. Sådant kan spolia alla strävanden efter att fasthålla en bestämd tidtabell. Alltjämt existerar målet att regelbundet försöka få ut STM före kalenderårets slut, men erfarenheten visar att det alltid är förutsägbart att oförutsedda händelser kan inträffa och medföra förseningar. — I övrigt förtjänar kanske särskilt framhållas de båda musikikonografiska bidragen av G. Larsson och C.-G. Widstrand 1962, Einar Sundströms stora essay om Francesco Uttini (1963), som beställts av redaktionen, de utländska bidragen av Thurston Dart och Albert Dunning, I. Milvedens skarpsinniga källdatering med hjälp av vattenmärken (1964), Bengtssons »Numericcode»-uppsats (1967), Sten Bromans materialrika uppsats om Franz Berwalds stamträd och polacken Karol Hławiczkas studie om polonäsens historia (1968).

Under nästan hela den tid STM existerat har förhållandet mellan tillgång och redaktionell efterfrågan på goda uppsatsmanuskript varit äventyrligt. Redaktören har ibland fått en årgång fylld först i sista stund och i nödlägen t. o. m. fått rycka in själv som författare. Situationen var ungefär densamma ännu vid början av 60-talet, men sedan mitten av detta årtionde skedde en förändring. Dels började åtskilliga bidrag växa i format (ibland intill och över gränsen för vad som normalt menas med en tidskriftsuppsats), dels blev det emellanåt möjligt för redaktionen att i förväg kunna överblicka vad som skulle inflyta inte blott i årets volym utan även i den nästföljande. Förutsättningar fanns därmed för mera av långtidsplanering än tidigare. De allra senaste åren har det t. o. m. hänt att enstaka bidrag måst uppskjutas på grund av utrymmesbrist. Då några årgångar därtill blivit så dyrbara, att en viss åtstramning av sidantalet måste ske i och med inträdet i 1970-talet (såvida inte anslagen ökas), kan det t. o. m. tänkas uppstå svårigheter att tillgodose alla författares önskemål.

Ändå måste avslutningsvis framhållas att det finns åtskilliga tendenser och strömningar på musikvetenskapligt område under 1960-talet, som alltjämt satt mycket litet spår i STM. Dit hör t. ex. det ökade intresset för kvantitativa metoder, med eller utan utnyttjande av datamaskiner. Dit hör de alltmera »globala» perspektiven på mänsklig musikodling, raserandet av lokala traditionsmurar och de allt mer framträdande ackulturationsfenomenen i massmedias tidevarv. Dit hör — följaktligen — också beteendevetenskapernas växande roll, främst områdena musikpsykologi och musiksociologi, liksom den empiriska och experimentella »grundforskning», som alltsedan 1950-talets sista år fått fotfäste vid institutionen i Uppsala. Med allt detta sammanhänger en framväxande kritik mot den traditionella ämnesinriktningen och undervisningen, både beträffande tonvikten på västerlandets äldre musikhistoria och ifråga om innebörden av så kallad musikteori, likaså

de allt starkare kraven på ökad metodmedvetenhet och kunskap om aktuella metodologiska frågor.

Allt detta borde ges ökat utrymme i STM — i den mån lämpliga författare kan och vill lämna bidrag. Föreliggande jubileumsårgång kan delvis betraktas som ett första försiktigt steg mot sådana nya mål. Utan att åsidosätta det traditionella musikhistoriska stoftet önskar samfundets nuvarande ledning och STM-redaktionen en breddning och förnyelse av här antydd art.

Detta betyder att samfundet vid inträdet i sitt andra halvsekel står inför spännande nya uppgifter och hälsar medarbetare och medförfattare med nya inriktningar och idéer hjärtligt välkomna.

Summary

Svenska samfundet för musikforskning (the *Swedish Society for Musicology*) grew out of the national Swedish sections of the *Internationale Musikgesellschaft* in the 1910's and was formally founded in 1919. The present account of the Society's history during its fifty years of existence deals mainly with its activities and leaders, with emphasis on the publications *Svensk tidskrift för musikforskning* (*Swedish Journal of Musicology*) and *Monumenta Musicae Svecicae*, a series of modern critical editions of Swedish music. Other achievements in the fields of musicology and musical letters in Sweden from the early 20th century onwards are outlined. The gradual recognition of musicology as an academic discipline is traced and its relations to Swedish musical life in general during the period are touched upon.